

KAREL ČAPEK

CESTA NA SEVER¹

Ta cesta se začala hodně dávno, za časných dnů mladosti; kde jsou ty časy, kdy jsme vyplouvali z Göteborgu na palubě Vegy nebo z Vardo na palubě Framu! “Před námi bylo klidné a otevřené moře;” pravda, byly to krásné dny. Avšak život je nevypočitatelný a dobrodružný; je to jen hra náhody, že se z našince nestal polární badatel. A přece tehdy čekala ve věčném ledu na své objevení neznámá země na 89° 30', severní šířky; byla na ní sopka, jež ohřívala můj ostrov tak, že na něm zrály oranže, mangové plody a jiná částečně dosud neznámá vegetace; a žil na ní neznámý, vysoce vzdělaný národ, živící se mlékem mořských krav. Dnes už ten ostrov asi nikdo nenajde.

Druhá cesta na Sever trvala déle a nebudu s ní asi nikdy hotov; její přístavy a štace se jmenují Kierkegaard a Jacobsen, Strindberg, Hamsun a tak dále; to bych musel popsat mapu celé Skandinávie samými jmény, jako je Brandes a Gjellerup, Geijerstam, Lagerlöf a Heidenstam, Garborg, Ibsen, Björnson, Lie, Kielland, Duun, Undset a nevím kdo ještě; například Per Hallström. A Ola Hansson, Johan Bojer a jiní a jiní, jako Andersen-Nexö a ti ostatní. Málo-li jsem žil na Lofotenu nebo v Dalarne, málo-li jsem se naběhal po Karl Johans Gate! Nic platno, jednou se člověk musí podívat aspoň na některá místa na světě, kde je doma; a potom se diví a kolísá mezi dvojím úžasem: že to už jednou viděl nebo že si to vůbec nedovedl představit. To je to zvláštní na veliké literatuře: že je tím nejnárodnějším, co národ má, a přitom mluví řečí srozumitelnou a důvěrně blízkou všem. Žádná diplomacie a žádný spolek národů není tak univerzální jako literatura; ale lidé jí nepřikládají dost váhy, to je to; proto se mohou pořád ještě nenávidět nebo si být cizí.

A pak je ještě jedna cesta nebo pout' na Sever; ta nemíří k ničemu jinému než právě k severu: protože tam jsou břízky a lesy, protože tam roste tráva a třpytí se hojnost blahoslavené vody; protože tam je stříbrný chlad a rosná mlha a vůbec krása, jež je něžnější a přísnější než každá jiná; protože i my už jsme sever a nosíme v hloubi duše kus svého chladného a sladkého

¹ Převzato z: ČAPEK, Karel, *Cestopisy II.: Obrázky z Holandska: Cesta na sever*, Praha 1980 (redakčně upraveno). Text je doprovázen básněmi Olgy Scheinpflugové, ženy K. Čapka.

severu, který neroztaje ani žňovým úpalem; kousek sněhu, kousek březové kůry, bílý kvítek tolíje; pouť k bílému severu, k zelenému severu, k bujnému a tesknému severu, k severu strašnému a líbeznému. Ne vavřín a oliva, ale olše, bříza a vrba, květ vrbice, kvítek vřesu, zvonek a oměj, mech a kapradí; tavolník u potoka a v lese borůvčí; žádný planoucí jih není tak hojný a kyprý, tak šťavnatý rosou a mízou, tak požehnaný chudobou a krásou jako půlnoční kraj; a když už putovat – vždyť je to námaha, člověče, hrozná trampota a starost; a když už tedy putovat, ať je to hned do ráje nejsličnějšího; a pak řekni, není-li to to, co jsi hledal. Ano, chválabohu, je to ono; viděl jsem svůj sever, a dobré to bylo.

A je ještě jedna cesta na Sever. Tolik se dnes povídá o národech a rasách; měl by se člověk na ně aspoň podívat. Například co se mne týče, šel jsem si omrknout čistokrevné Germány; odnesl jsem si dojem, že to je skvělá a statečná rasa, která má ráda svobodu a pokoj, potrpí si na osobní důstojnost, nedá si tuze poroučet a nijak nepotřebuje, aby ji někdo vedl. Když už člověk putuje za poznáním národů, ať se jde podívat na ty šťastnější a duševně vyspělé. Byl jsem se podívat na půlnoční kousek Evropy; a chválabohu, ještě to s ní není tak zlé.

DÁNSKO

Zem zeleně, zem keřů, luk a trav,
rumělka střech snad nikdy neztmaví,
čilimník na stráních a stáda krav a krav,
zelená jezírka a bílé přístavy.
Věžičky kostelů z víry a lepenky
a statky pod slamou a koně bělohříví,
hra dětských stavebnic, červené kaménky,
pomněnky zřítelnic, které se všemu diví.
Zem s vůní bezinek, zem s vůní vln a sena,
zem úsměvu a dívek s mléčnou pletí,
zem milá, malá, snad zem zaslíbená,

zem zlatých pih na tváři zdravých dětí.

I překročí člověk německou hranici a ubírá se dál po půdě jutské. Na první pohled to není ani tak nápadný rozdíl; na obou stranách hranic stejná rovina, jen taktak zvlněná, aby se neřeklo, že je to ploché jako stůl; stejné černobílé krávy na té i oné straně, jenomže tam mají listonoši tmavomodré kabáty a tady krásně červené; a tam vypadají přednostové stanic jako přednostové stanic, kdežto zde připomínají staré a vlídné lodní kapitány. Teprve lidé se svými vládami a všelikými řády vyrábějí na světě velké a ostré rozdíly. Proč nenašpulit úst a nepískat veselé písně, když tyto černobílé kravky se po nás mírně ohlížejí očima dánskýma?

Zemička světle zelená, jako se na mapách malují nížiny; zelené louky a zelené pastviny, kropenaté stády; temné chebží s bílými koláči květů, modrooké dívky s mléčnou a plstnatou pletí, pomalí a rozšafní lidé; rovina, jak by ji pravítkem nakreslil, – prý tady někde mají horu, kterou dokonce nazvali Himmelbjerg; jeden můj známý ji hledal autem, a když ji nenašel, ptal se domorodců, kudy má k ní jet; i řekli mu, že ji právě několikrát přejel. Ale to nevadí; zato tu člověk vidí hodně do šíra, a kdyby se postavil na špičky, viděl by třeba i moře. Co dělat, je to maličká země, i když si sečte všech svých pět set ostrovů; je to malý krajíc, ale zato tlustě pomazaný máslem. I budiž pochváleno požehnání stád, stodol a plných vemen, věžičky kostelů v korunách stromů a ramena větrníků, kolácející se v čerstvém větříku –

jenže to už jsme po pěkném novém mostě přejeli Malý Belt a jsme na ostrově Fyen; kterýžto ostrov vypadá spíš jako zahrada než jako obyčejná země. Tož pravda, měl bych putovat touto mírnou cestou mezi vrbami, touto cestou mezi olšemi, touto cestou vedoucí k špičaté věžičce kostela na obzoru; ale jsme tu jen na přechodu, milá cesto, neboť naše pouť vede za půlnočním sluncem. A tady nejsou žádné vesnice jako u nás, ale jenom dvorce rozhozené po jednom na zelené pastvě; dvorce s červenými střechami; a od dvorce k dvorci jede na kole listonoš v červeném kabátku. Každý statek sedí sám pro sebe uprostřed svých zelených polí a na západní straně, odkud vane vítr, je až po komín zachumlán v hustém stromoví; každá louka je obehnána drátem a na ní se pasou bělohříví, pomalí koně nebo hnědé krávy ve vyrovnané řádce; jsou totiž přivázány ke kolíkům, ale to není vidět, a proto se člověk diví, že jsou tady krávy tak dobře vychovány a pasou se v pravidelném a vzorném rozestupu. Nebo si všechny lehnou ve stejně vznešeném pohovu a přežvykují stejným tempem. Nebo je to stádo ovec, mezi nimiž není ovcí černých ani ovcí prašivých, nýbrž samé ovečky vyvolené, pasoucí se na pravici Stvořitele. Nebo se tu nehnutě a blaženě popásají keře černého bezu, kulaté vrboví a

tučné, vypasené stromy, pokojně přežvykující vláhu země, vítr a stříbrné světlo dne. Samá boží pastvina. Nic než veliký boží grunt, na němž ani není vidět tu lidskou práci: tak dobře a čistě je udělána.

A vypadá to vlastně, jako by to bylo vyňato z obrovské krabice hraček a pěkně rozloženo po hladké rovině: tumáte, děti, a hrajte si; tady jsou domečky a chlévce, tady hnědé kravky a tady koně bělohříví. Tady máte bílý kostelík, a já vám povím, proč má na věži třináct zubů: to je dvanáct apoštolů a nahoře sám Kristus Pán. A teď to rozsázejte po zelené pastvině do řádek a čtverců, aby to bylo hezké a plné na pohled; sem dejte větrník a sem listonoše v červeném kabátku, sem kadeřavé stromy a tady postavte figurky dětí, jež vám mávají na pozdrav (pravda, musí tu být vláček); a teď řekněte, není-li to krásná hračka! Ba pravda, vždyť je tu Odense, městečko Andersenovo; proto jsou ty hračky oživeny, proto ty kravky mávnou oháňkou, koně zvednou krásné hlavy a figurky lidí se pohnou z místa na místo, třebaš jen mírně a bez hluku. To tedy je Fyen.

A že to je Fyen, musíme kolem přidat moře: hladké a jasné moře a na ně hračky lodí, bílé kosinky plachet a černé závoje parníčků; a protože to je hra, zasuneme náš vláček do lodi a pojedeme přes moře vlakem. Neříkal jsem, že to je hra? Vždyť na té lodi jsou samé děti, loď si to dýmá přes Velký Belt s nákladem děcek, modrookých, pihovatých, vrtících se a pištících špuntů, holčiček, zrzků a harantů, hemží se jich tu na palubě jako kuřat v posadě, bůhví kam vezou tohle zboží; všichni rackové z celého Beltu se seběhli, aby se podívali na ten lidský potěr, a doprovázejí loď jako ohromný křičící a třepetavý prapor.

Ty rovné, nizoučké čáry na obzoru, to je Dánsko; to je Fyen za námi a Sjælland před námi a Sprogø a Agersø; člověk by nevěřil, že na té jemné čarce mohou žít lidé a krávy a koně. Tak vida, celé Dánsko je uděláno z netto obzoru beze srážky; ale zato co mají toho nebe nad hlavou!

Sjælland, zelená pastvina krav, ovcí a koní; koukej, jaká pěkná krajina, samé krávy, samé krávy, jaká požehnaná kravina! Na mezích chebží a janovec, na lukách olše a vrboví; a nad každým dvorcem košaté, těžké koruny stromů, mohutných jako chrámy. Vypadá to jako park, a je to továrna na máslo a vejce a prasata; člověk by spíš řekl, že ty krávy tu jsou jenom pro krásu a boží mír. Docela maličko lidí; když už někdo, tedy je to zahradník ve slaměném klobouku, nebo ještě spíše bělohřívý valach, který se vážně a moudře podívá za běžícím vlakem a pokrčí rameny. Nač takový spěch! – Inu, podívat se na sever, valášku! – A co tam? – Dívat se a vědět, jak tam žijí lidé a koně a sobi. – Sobi? Co to je? – To jsou taková hovada,

valášku: mají parohy a tahají saně jako ty. – Já přece netahám, člověče! Viděls už tady koně tahouna? My se jenom paseme a občas hloubáme, až nám z toho zbělely hřívy.

Malý, sladký, čist'ounký kraj; místo plotů mladé smrčky, jako když maminky vystříhaly do kredencí zoubky z papíru; krávy a zase krávy, stará městečka a nové dvorce, kostel a větrník – všechno rozloženo hezky daleko, aby to bylo na pohled maličké jako hračky z krabice; pořád spíš Andersen nežli Kierkegaard. Ano, země blahobytu, země másla a mléka, země klidu a pohody. Ano, ale tak mně pověz, proč tady je prý největší procento sebevražd? A třeba proto, že toto je země pro spokojené a klidné lidi, ne? Sem by se snad nešťastný člověk ani nehodil; styděl by se za svůj žal tak, až by z toho zemřel.

A ještě něco: dánské lesy. Nejsou to vlastně lesy, ale háje; bukové háje a dubové chrámy, zástupy olší, kudrnaté remízky a druidská božiště prastarých stromů; háje milenců, háje k uctívání, ale ne ten veliký, hučící živel, kterému se říká les. Ve všem všudy krotká, milá a laskavá, mírná a decentní země; člověk by ani neřekl země, ale veliký a dobrý statek, na kterém si dal sám Stvořitel záležet, aby jej zvelebil a aby se na něm pěkně hospodařilo.

KJOBENHAVN

Thusté selské dítě s příliš velikou a příliš chytrou hlavou: to je Dánsko. Představte si, miliónové hlavní město na těle národa třímiliónového; město pěkné, královské a zánovní, živé a prostranné. Ještě před nějakými sto lety se prý Kodaň na noc zamykala a dánský pan král dostával klíče od městských bran na svůj noční stolek. Dnes už tu nejsou městské brány a Kodani se říká Paříž severu. (Na Lofotenu a Westeralech považují sice Tromso za Paříž severu, ale tam jsou už jaksi jiné poměry.) Dnešní Kodaň slyne jako město lehkomyšlné, ba prý i prostopášné; proto také je jí věštěn špatný konec. Mají tam totiž jízdní sochu jednoho krále; a protože ta socha je z olova, proseděl se trochu ten olověný kůň pod olověným panem králem a jeho břicho se pomalu a stále blíží k zemi. Až prý se to břicho dotkne podstavce, nastane zkáza Kodaně. A skutečně jsem viděl pod tou sochou sedět na lavičkách staré a mladší lidi dlouho do noci; snad čekali na to znamení zkázy.

Když se řekne Kodaň, myslí se na kodaňský porculán; ale je tam mnoho jiných věcí hodných pozorů, zejména:

1. Cyklisté a cyklistky. Je jich tu jako v Holandsku a šustí ulicemi v celých rojích, proudech nebo také víceméně spojených párech. Tady už kolo přestalo být dopravním prostředkem a stalo se čímsi jako obecným živlem vedle země, vzduchu, vody a ohně.
2. Konfekční obchody. Nikde jsem neviděl tolik obchodů s ženskou konfekcí jako v Kodani; je to prostě hromadný úkaz jako v Praze hospody nebo v přístavech nad polárním kruhem kavárny.
3. Žádný strážník na ulici. “My si na sebe dáme pozor sami.”
4. Královská garda v ohromných beranicích. Viděl jsem jich dvanáct, byl to impozantní pohled. “Tady vidíte,” ukazoval náš průvodce hrdě, “polovinu naší armády.”
5. Umělecké sbírky. Kdo chce vidět francouzské sochaře, Falguiera, Carpeauxe, Rodina, nebo kdo se zajímá o Paula Gauguina, musí jet do Kodaně. To všechno je z piva. Je tady totiž veliký carlsberský pivovar, z něhož většina výnosu plyne do slavného carlsberského fondu na podporu věd a umění. Bože, kdybychom u nás pili ve prospěch umění, to by bylo soch a obrazů! Jenže Carl Jacobsen a paní Otilie se neurodí v každé zemi, kdepak! To by bylo příliš krásné.
6. Svend Borberg. Je to novinář, spisovatel, tanečník, herec a sochař, prazeť Ibsena a Björnsona, hubený a skvělý člověk s tváří diplomata z dob vídeňského kongresu. Kdo z vás viděl Kodaň a nepoznal Borberga, neví nic a běhal nadarmo kolem Tivoli, od Vesterbogade až po Amalienborg; ale přesto jen ať jde do Tivoli, neboť
7. Tivoli je hlavní město Kodaně, město houpaček, střelnic, fontán, hospod a atrakcí, město dětí, parků a vůbec lidu, veliký zábavní park, snad jediný na světě ve své poluparitě, lidové srdečnosti a naivní, veselé, posvícenské bujnosti –
8. a co ještě? Ano, kanály a rybné trhy, královské paláce a námořnické krčmy, kde dudají harmoniky do průsvitné noci, ctihodné staré domy kupeckých pánů, runové kameny a veselá děvčata v imprimé šatičkách z konfekce, tlusté a zdravé děti –
9. Ano, tlusté a zdravé děti, živené sýrem a mlékem, jako je zde na ukázkou vykreslená kodaňská Anneke ze světlého dánského domečku,
10. a nikde žebráka, vůbec žádná smítka špinavé bídy; onehdy v celém Dánsku napočítali o vánocích jenom šestnáct lidí, kteří neměli střechy nad hlavou. A nikdo se na tebe nekouká s

nedůvěrou; poručíš si v hospodě whisky, a donesou ti plnou láhev; však potom povíš, kolik sklenic sis nalil. Nech být, dobře by se tu žilo člověku; ale co platno, přátelé, jsme tu jen na skok a mimochodem, tož mějte se tu dobře,

11. jen ještě poslední procházku po Langelinie a dívat se, jak průsvitnou nocí severní plují zářící parníky do Göteborgu nebo z Malmö; to je divné, člověk vždycky závidí lodi, která vyplouvá, a břehu, který se vzdaluje.

A ještě Helsingör, Hamletův Elsinor a zámek Kronborg. Ještě dánské pláže na perlet'ovém moři, doškové dánské kotáže v záplavě pnoucích růží, bukové háje a hnědá stáda krav. A pak tedy Kronborg čili Elsinor. Pravda, nevypadá to tu na prince melancholika, leda tím, že je to tak hrozně veliké; a na bastionu, kde působilo strašidlo, je teď osm kanónů a jeden dánský voják hrozivě pohlíží na protější švédský břeh. Dřív se tu vybíralo mořské mýto; ale teď se tu jenom střílí salut, když pluje mimo válečná loď. Tady se už válčit nebude.

Tak to už je švédský břeh, to nízké a modré naproti; i pozdravme slušně a po dánském mravu tu milou a vlídnou zem, jež zůstane za námi. To se pozvedne sklenka s akvavitem a zvažní se nesmírně, rty sevřeny a oči usebrány, jako když se v člověku rodí hluboká myšlenka; nato se silně, ohnivě a poněkud jako v milostném zanícení pohledí do očí Svenda Borberga, vydechne se "skol" a překloupí se akvavit do hrdla s graciézním úklonem. Je to dost těžké, jmenovitě když se to dělá často a až do dna. A ještě dlouho bude svědomitý poutník vzpomínat na jediné dánské hory, které stenaje a s obtíží zlézal. Byly to hory jídel.

NA DRUHÉ STRANĚ ÖRESUNDU

Je jenom skok z Dánska do Švédska, zejména když dotyčný skok děláte z Kodaně do Malmö nebo z Helsingöru na Helsingborg; nicméně přistavše na půdě švédské musíte vyplnit obsáhlý dotazník, kdo jste a kde jste se narodil a proč jste se narodil a co vůbec chcete ve Švédsku; snad je to proto, aby bylo úředně vzato na vědomí, že náhodou nejste dánský král, přicházející dobývat dolnošvédských lánů, jako bývalo zvykem v dějinách.

Tady totiž panovali kdysi Dánové na obou stranách Öresundu a vybírali na moři výše zmíněné mýto od kupeckých lodí; proto na té a oné straně sundu není rozdíl v krajině příliš nápadný. Mírná a lahodná rovina, jen maličko zvlněná, aby se neřeklo, že je plochá jako

kravinec; na pastvinách stáda strakatých krav, v korunách stromů zubaté věžičky kostelů, křídlaté větrníky a bílé domečky a rozložitě statky zachumlané ve staletých dubiskách; a hojnost božího daru, pokud jde o plná vemená, pšenku a tučné louky. Ale najednou vidíte místo bílých domků dřevěná stavení červeně natřená a pěkně bíle rámovaná kolem oken a lomenic; mihne se bílá břízka, pořád víc bříz, pořád víc černých lesů, bříz bělokorých a červeně natřených statků; země se krabatí v chlupy a pahorky a tu, tam, všude z ní koukají žulové balvany. A pořád víc té žuly. Tady myslím Dánové nikdy nevládli; to by tu nebylo tolik balvanů; v Dánsku žádné balvany nejsou, leda na mohylách starých hrdinů. Tak tohle tedy je Švédsko, země žulová.

Černé balvany a zelené pastviny, černé lesy a bílé břízky, červené domky s bílou ořízkou, černobílé kravky, černé vrány, černé a bílé straky, stříbrné hladiny vodní, černé jalovce a bílé tavolníky; černá a bílá, červená a zelená. A pořád víc těch balvanů; tady rozhozené v moři, tuhle prostupují les, tam vykvétají ze země uprostřed louky nebo žita; bludné kameny veliké jako dům, těžké valouny a omleté žulové plotny; samé kamení, ale žádné rostlé skály; jenom navalené, nakupené, nanešené hromady balvanů, člověče, vždyť je to samá moréna, jak dole, na dánské straně, nechal trochu místa naplaveninám, aby ukázaly, co dovedou. Ale to už je pouhé kambrium a silur; kdežto tohle, kamaráde, to je nejstarší země; kam by se na ni hrabala křída nebo pískovec! Pamatuješ se, jak jsi doma v lesích svého dětství nalézal bludné žulové balvany? Tam prý je také rozsel ledovec. To bychom tu tedy byli jako doma, v prahorách.

Pokud jsem zjistil, ty žulové kameny slouží ve Švédsku jednak k zřizování mohyl a náhrobků z mladší kamenné doby, jednak k tesání run a konečně k stavění kamenných zídek a plotů kolem dvorců a políček. Na takovém políčku uprostřed lesa roste třeba jen pár balvanů, jalovčí a polštářky tuhé trávy nebo mechu, ale zídku to má z kamenů, jako by je nasbírali a navrstvili obři (ze starší kamenné periody); avšak co se domů týče, ty se tu nebudují z chladného kamene, nýbrž z teplého a voňavého dřeva.

Nikdy jsem se vás nenasytil, červené a bíle lemované švédské dvorce a statky, tak nesmírně uniformní po té celé rozsáhlé a prostranné zemi švédské, a přitom tak nekonečně a zábavně rozmanité! Nejmenší chata dřevorubce v lesích je stejně z prken stavěná a stejně červeně a bíle nalíčená jako ten nejplecitější a nejbohatší velkostatek; ale jako nejsou na světě dvě stejné lidské tváře, neviděl jsem dva stejné švédské dvorce mezi těmi tisíci, které jsem zdravil podle cesty. Každý je jinak složená drúza příbytků, stájí, chlěvců, stodol, seníků a krechtů, sušáren a přístavků, kůlniček a kurníků; každý má jinou konfiguraci střech, přístřešků, lomenic, loubí a

vikýřů. Skoro nevyčerpatelná je zdejší fantazie, co dělat s okny, jak je sdružit nebo rozhodit po průčelí a jak je rámovat: na šířku nebo na výšku, do čtverce, trojúhelníku, kosočtverce či polokruhu, po dvou nebo po třech. Byl bych si to kreslil napořád, ale bez červené, bílé a zelené barvy to není to pravé; a mimoto ty do sebe zastrkané, nastavované a přistavované domky dají ukrutnou páračku s perspektivou. Pročež vás musím nechat stát, švédské dvorce, uprostřed vašich pastvin, žulových zídek, vrbiček a starých stromů, a obrátit se k něčemu jinému, řekněme k lesům nebo jezerům; jenom chci ještě poznamenat, že tady sedláci suší seno docela jinak než všude jinde na světě, a to v útvarech podobných kozímu hřbetu, na tyčkách spojených dráty nebo latěmi; a že i švédské snopy žita se suší na tyčkách, asi proto, že tu je příliš mnoho dříví a přemíra vláhý nebeské.

A tož vyslovím hned to hlavní a největší slovo: lesy. Prý šest desetin Švédska je pokryto hvozdem, ale já myslím, že těch lesů je ještě víc; a jsou to lesy, jaké asi rostly v prvních padesáti nebo stu letech, když příroda teprve zkoušela, jak se dělá severní porost; taková je tu, abych tak řekl, hojnost bujných a samorostlých nápadů. Ne že by tu rostlo bůhvíco; napořád je to smrk a jedle, borovice, bříza a temná olše, nemluvíc o jalovci; pořád a bez konce totéž, ale nenabažíš se toho, člověče, a nedokoukáš se té vegetační plnosti. Mech po kotníky, borůvčí po kolena a kapradí málem po pás; černé plameny jalovců, bělostné korály břízek, klestí a vývraty jako v pralese, těžká chvoj visící až po zem; nekonečné a neprostupné hvozdy rostoucí náletem, staré a věčně se rodící, bujející po svém, tak husté a kompaktní, že to je jedna hmota. Žádné mláží, tyčkovina, laťovina a starý les jako u nás, ale všechno najednou a dohromady; dohromady břízy a sosny a smrčí; dohromady prales a lesní kultura, nordická džungle, les pohádek, les skřítků a obrů, pravý germánský les a obrovská továrna na dříví; ještě tu běhá bradatý a nosatý los s lopatovitými parohy, a moc bych se divil, kdyby se tu nevyskytoval také vlk, Červená karkulka, jednorožec a jiná divoká zvěř.

Černá žula, bílé břízy, červené dvorce a černý les: ještě tedy chybí stříbrná jezera, aby ten první dojem byl celý. Co chvíli se to zatřpytí mezi lesy v nejrůznějších rozměrech a podobách: jednou černá tůňka ustlaná v rašelině; pak zase dlouhá stříbrná čepel vnikající nedozírně do temné masy lesů; jezírka v stříbrných vrbách, zrcadlící jasnou oblohu a posetá lekníny a stulíky; zčeřená jezera, na nichž se vznášejí ostrůvky jako plovoucí háje blažených; ocelové a studené hladiny mezi žulou a hlubokým pralesem; a pak vodstvo bez konce, brázděné parníčkem a plachetkami, se stříbrnou čárkou obzoru až tam někde – lidi, jak je ten svět veliký! A zase se to zavře, z obou stran vysoký les, že stěží máš nad hlavou proužek nebes; i rozmáchne se opět lesklá širočina jezera a udělá místo pro nebesa, dálku, světlo a

oslnivý třpyt; i zařízne se do lesů úzký, stříbrný břít řeky, a zablyští se hladké zrcátko jezírka leknínového; červený dvorec se obráží v tiché hladině, stříbrné břízy a černé olše, černobílé kravky na břehu zeleném jako mech – chválabohu, tady už zase žijí lidé a krávy a vrány na plochem břehu hlubokých vod a lesů.

MÄLAREN

Jsou švédské soumraky jak voda zálivů,
tak průhledné a zelené a chladné,
zem očí nezavře v strnulém údivu
a svítí těla bříz jak zhaslé svíce za dne.
Jsou plachty lodiček jak velcí klidní moli
na šedém goblenu svých rozespalých vod,
zálivy houpají tiché a prázdné joly
a ptáci na lanech jsou tečky živých not.
Jak šedé saranče v bezvětrí sedí mlýny
a pole oblévá balvany beztvárné,
spí krávy svalené do vonné jateliny,
vzduch dýchá pralesem i loukou z Dalarne.
A vody Mälaren a moře tichou hrou
snad uspí delfíny a prudká těla pstruhů,
a květy severu kalichy nezavrou
za bílých nocí polárního kruhu.

STOCKHOLM A ŠVÉDOVÉ

Se Stockholmem je to tak: máte tam zrovna uprostřed města most; je to sice jen můstek proti různým slavným mostům světa, ale má tu zvláštnost, že se hned po jedné jeho straně voda rozlévá a tvoří samé viken a fjärden a sundet, samé sjön a holmen, samé zálivy a přístavy a průlivy a ostrovy, až je z toho Baltické moře; a hned na druhé straně mostu se ta voda zase rozlévá na sta a sta kilometrů a udělá ze sebe spoustu průlivů, zátočin, sundů a strömů, samé fjärden a sjön a viken a holmen, čemuž se dohromady říká sladké jezero Mälaren; a ježto na těch ostrovech je částečně vybudován Stockholm, není si cizinec nikdy jist, stojí-li té chvíle na pevnině, na ostrově či na pouhém výběžku, v moři nebo uprostřed sladkovodního jezera. Co se těch ostrovů a ostrůvků týče, říká se jim tam dál v moři skjären a je jich tolik, že každý zámožnější Švéd si může dopřát svůj vlastní ostrůvek a svou motorovou loďku a může se koupat ve svém vlastním přílivu; je jich tu jako much, těch motorek, a každou chvíli si to některá hlasitě a horlivě pšouká ke skalnatému ostrůvku s třiceti borovicemi a rodinným domkem; ale listonoš to tady musí mít špatné, má-li to denně objíždět.

Stockholm sám je čilé, úhledné a patrně hodně bohaté město: má spoustu bronzových králů, cyklistů a pěkných, nohatých děvčat a chlapíků téměř vesměs v nadživotní velikosti; je to dokonalá rasa, ale nemají na to žádnou rasovou teorii. Většinou vysocí a světlolascí lidé širokých ramen a úzkých boků; a hlavně tiší. Tady nezatroubí auto a nezakleje šofér; dávej každý pozor na sebe i na druhé, pozdrav a nedělej rámus. Dále je tu královský zámek jako ohromné kvadratické těžítko nad mořem; Bellmanův sklep, kde se podnes dobře jí a pije na památku básníka epikurejce; v Djurgardenu staré duby, rostoucí na památku téhož Bellmana; na Skansen staré chalupy a větrníky, převezené sem ze všech končin Švédska včetně se stařenami v národních krojích, ledovými medvědy, tuleni, losy a soby; a v Nordiska Museet přebohatý folklór malovaný a řezaný – na to musejí být ty dlouhé severní noci, aby člověk vzal kudlu a kutil, vyřezával a piloval dejme tomu šlapátko ke kolovratu, až je prolamované a jemné jako krajka. A na stěnách selských jizeb dlouhé malované figurální pásy, aby i za nordické noci člověk potkával průvody lidí. Jaká tvořivost v lidské nátuře! Jaká naivní radost z věcí malovaných a řezaných, tepaných a vyšívaných a tkaných! Od ostrovů Fidži až po polární kruh je to vlastně totéž: člověk tu není jen proto, aby se uživil, ale aby zpodoboval svět a vytvářel věci pro jejich krásu a svou radost; ale dnes už nevyřezává ozdoby ani figury, nýbrž spravuje svůj motocykl nebo se vzdělává v novinách. Co chcete, je to pokrok.

A pak je tu ohromná Östbergova radnice, největší moderní palác, jaký jsem kdy viděl, se sály tak slavnostními, že by se spíš hodily pro bohoslužbu, pro světový kongres nebo dokonce pro nějakou správní radu; jasné ulice s oranžovými, modrými, rudými markýzami na všech oknech; a dělnické čtvrti s řadovými domky, stavěnými na způsob harmoniky, aby soused nekoukal sousedovi rovnou do oken; a vilové čtvrti v lesích, kde z každé vily vlaje veselý praporek a v každé zahradce je domeček jenom pro děti, aby si hrály ve svém vlastním světě; a telefon, který vám kdykoli poví, kolik je hodin a jaké bude počasí, který vás vzbudí, kdy chcete, a vyřídí vám vzkazy, když se vrátíte domů; mnoho nových mostů a nových cest, málo politiky, psi bez náhubků, dívky bez ličidel, ulice bez strážníků, koupací kabiny bez klíčů, vrátka bez závor, auta a kola na ulici bez hlídačů, svět bez věčného strachu a nedůvěry;

a hlavně to nejdivnější, předlouhý severní den a bílá noc, kdy se člověku nechce jít spát, kdy ani nevíš, je-li už den nebo ještě den a chodí-li to už lidé nebo ještě lidé: ani se nesetmí, jenom se udělá bledě a průsvitně a přízračně; není to vůbec tma, nýbrž liché a strašidelné světlo, které nemá zdroje a zdá se vystupovat ze zdí a cest a vod – to se jenom ztlumí hlasy a sedí se dál.

Sedí se dál, protože ve Švédsku panuje taková pohostinnost. Nemá se totiž jít spat, pokud domácí paní nepodá hostům po všem jiném pití číšku čaje. Pokud jde o místní zvyky, je host sedící po pravici domácí paní povinen pronést přípitek nebo řeč, jíž oslaví hostitele, zatímco domácí pán oslavuje po řadě pokud možno všechny hosty; a hosté, sotva po jídle odložili ubrousek, jdou husím pochodem k domácí paní poděkovat za jídlo. Prý se ten zvyk uchoval z doby hladu nevím už ve kterém století; ale muselo to být dávno, protože dnes se v dobách hladu už nehostí, nýbrž prodává. Zdá se vůbec, že si lidé ve Švédsku potrpí na obřadnost; jsou opravdu strašně důstojní a jaksi od přírody vznešení. Viděl jsem, jak se ve zdejší Tivoli produkoval pod širým nebem kubánský jazz z Habany; stockholmský lid na tu bandu kreolských tatrmanů čekal vážně a mlčky jako na nedělní kázání v kostele. Nejsem zrovna nejmenší z lidí; ale mezi těmi dlouhými a tichými Švédy jsem si připadal jako dítě ztracené v lese. Nebo byl nával do zahradní restaurace; a místo aby se lidé, jako v Evropě, hádali o místo, postaví se do řady a trpělivě čekají, až je jakýsi důstojný hodnostář uvede k prázdnému stolu. Je-li to tak ve všem, není tu asi těžké být králem; neboť zajisté není nejhorší z úkolů vládnout lidem, kteří jsou páni.

Bůh ví, nemohu říci, že jsem blíž poznal švédský národ a jeho mravy a zvyky; ale když je člověk cizincem a pocestným, dívá se na maličkosti, jako je třeba hospoda nebo cesta. Nejde

o to, že je ta hospoda čistá a dobrá; to se tu rozumí samo sebou; ale přijdete a dáte si frokost za dvě koruny a nějaký ör, a teď si berte z velkého stolu prostřed lokálu, co vaše hrdlo ráčí; je tu rybiček, salátů, pečení a sýrů, chlebů a šunek, ráčků a krabů, slanečků a másla a úhořů, že nevíte co dřív; a pak vám donesou něco teplého v míse, a když to sníte, přinesou vám toho znovu plnou mísu a mají ukrutnou radost, že vám chutná; a když už si myslíte, že jste je přivedl na mizinu, donesou vám ještě pamětní knihu, abyste se jim zapsal na vděčnou památku. Vem vás čert, snědl-li jste víc, než je vaše míra; ale tady jde o něco, co se netýká žaludku, nýbrž něčeho k nezaplacení: úcty a důvěry k člověku sebecizejšímu, jenž přijde do domu.

Anebo tedy cesta: protože se tu staví tolik silnic, musíte pořád objíždět úzkými polními úvozy; a potkáte nákladák, který zajede do příkopu, aby vám udělal místo; potkáte auto, které zdálky ucouvá, abyste mohl projet; a ten druhý šofér vám vůbec nevynadá, nýbrž zvedne ruku k čepici a pozdraví. A každý muž u volantu pozdraví muže u volantu, který ho míjí; a pozdraví každého cyklistu i pěšáka. A ti pozdraví každý vůz, který jim na cestě zvrhne prach. Já vím, maličkosti; ale člověk pocestný utrhne kvítek u cesty a zvedne maličkost, aby si ji schoval na památku. A snad to není ani maličkost, když se pocestný v pracizí zemi cítí víc pánem a člověkem než jinde na světě.

KOLEM STOCKHOLMU

Okolí Stockholmu, to je hlavně moře a Mälaren a různá jiná jezera a jezírka; ale to se na první pohled nepozná, co je co; vždycky to má samé ostrůvky, výběžky a zálivy a kolem dokola lesy a lesy. Ovšem Mälaren je z toho všeho největší a vyskytuje se, pokud vím, na všech stranách a vůbec všude; kamkoliv ze Stockholmu vyjedete, uvidíte záliv jezera a řeknou vám, že je to rameno Mälaren. Kdybych byl Švéd, považoval bych prostě i Baltické moře, Hardangerfjord, Zuiderzee, La Manche, Atlantický oceán se všemi dependencemi, Ženevské jezero, Magelhaensovu úžinu, Rudé moře, Mexický záliv, jevanské rybníky a jiné vody za výběžky a ramena jezera Mälaren; takové je to veliké a podivuhodné vodstvo. Abyste viděli, že je také pěkné, nakreslil jsem na jeden list různé jeho břehy a ostrůvky i s příslušnou vegetací, jako jsou smrky a borovice, vrby, olše, duby, rákosí a ostřice, lekníny a balvany.

Na některých místech, kde náhodou není voda jezera Mälaren, jsou různé staré zámky, jako třeba Sko-Kloster; je to ohromná soukromá budova se starým parkem, ale protože tam jsou sbírky, je veřejně přístupná; zato zrovna před zámkem je pro pana majitele z rodu Brahe ohraženo drátem asi deset metrů trávníku s nápisem: Soukromé vlastnictví. Dole pak je ovšem jezero Mälaren. Nebo je zámek Drottningholm, trochu jako Versailles, jenže menší; v parku stojí fontány a sochy z dílny Adriana de Vriese, které dřív, jak známo, stávaly u nás ve Valdštýnském paláci; ale jak víte, Švédové nám je před třemi sty lety ukořistili, načež je Švédům ukořistili Dánové, ale museli jim je po čase vrátit; tomu se říká dějiny. Potom je tam rokokové divadlo, které postavil, na němž hrál a pro něj psal kusy a navrhoval kostýmy bujný král Gustaf III.; ale jak známo, my umělci a spisovatelé se zřídka dožijeme vděku, a proto byl král Gustaf na bále zapíchnut od jakéhosi kavalíra. Podnes se v tom divadle uchovaly tehdejší dekorace a divadelní mašiny; zejména mořské vlnobítí funguje dosud bezvadně a dokonce podnes vrže a skřípe tak hlasitě jako naše i nejmodernější divadelní stroje. A podnes jsou tam šatny pro p. t. účinkující, garderoby, rekvizity a původní kostýmy, a páchne to tam prachem, marností a ztuchlinou jako každé divadlo o prázdninách; kupodivu, jak se to tak uchovalo! V hledišti je trůn a řady sedadel, na každé řadě cedulka, pro koho je: pro diplomaty, dvorní dámy, komoří, oficíry, pážata a tak dále; tehdy ještě bývali lidé rozvrstveni za sebe, a ne napravo a nalevo jako teď. A v parku se pasou ovečky, a před zámkem je ovšem jezero Mälaren. – Nebo je místo řečené Sigtuna, kde mají hned čtyři chrámové ruiny, vysokou lidovou školu a jezero Mälaren; tady dřív bývalo královské sídlo, a takových míst je tu spousta.

Uppsala: tam není Mälaren, ale zato je tam starý zámek s krásnými dubovými sály a katedrála uppsalských arcibiskupů, kde spí Linné a Swedenborg a kde kázával dr. Söderblom (už ho kryje drn, ale podnes ho vidím, jak seděl na mateřídouškové mezi na Slovensku a tvrdil, že jednou lidé přijdou k rozumu a že bude jedna církev, jeden bůh a jeden mír pro všechny národy); a slavná univerzita se studentskými kolejemi pro třináct “národů” – to jsou totiž různé švédské kraje, ale já doufám, že se chovají jako pravé vzdělané národy a pěstují mezi sebou spory, odvěké nepřátelství a války na život a na smrt; pak je tu univerzitní bibliotéka a v ní jedna z nejvzácnějších knih světa, středogótská bible Wulfilova, Codex argenteus, celý psaný stříbrem na purpurovém pergamenu a zdobený malovanými arkádami a sloupky; taky býval u nás na Hradčanech za časů rudolfínských, ale Švédové si jej potom odvezli jako dobrou kořist. A pozdrav bůh, vždyť jsme tu jako doma: tady jsou ve skříních listiny, které psal Banér a Torstenson, Pappenheim, Valdštýn, Gustav Adolf a Kristián Anhaltský a Bernard

Výmarský – samí, abych tak řekl, krajani z třicetileté války; takoví staří dobří známí, takoví populární nepřátelé: člověka přece jenom potěší, když se s nimi potká v cizině.

A kousek dál je Gamla Uppsala, Stará Uppsala; tam také bývalo za pohanských časů sídlo králů svejských, ale dnes je tam jenom starosvětská restaurace, kde se z volských rohů pije medovina, zvaná prostě mjöd; na každém rohu je do stříbra vyryto, kdo z něho pil, – z mého volského rohu pil princ Waleský a jiné osobnosti z panujících domů; snad proto ta medovina tak stoupá do hlavy. Před hospodou stojí tři “královské pahorky”; jsou to mohyly ze šestého století, vysoké jako čtyřpatrový barák; každý turista na ně vyleze, ale pak zase sleze dolů, protože nahoře nic není; ta století jsou totiž odvezena do muzea ve Stockholmu.

To už je Upplän, tady kolem Uppsaly; kraj, kde Linné sbíral, pěstoval a pořádal veškeré květiny pozemské; pěkná rovina, samé pastviny, samá louka mezi dřevěnými plůtky, samé seno sušící se v dlouhých kozích formacích. A všude z té hladiny sena a polí čouhají žulové ostrovy, žulové plotny a balvany, černé žulové chlupy porostlé starými stromy a červenými statky; tady se každý dvorec staví na skále jako hrad, asi proto, aby neubral ani píď živé půdy. Kvečeru ty červené dvorce hoří rumělkou jako lusky papriky v mechové zeleni luk a sadů; tu, tam, rozhozené daleko od sebe, samý lidský ostrůvek červeně svítící v širokosti prostoru a času; říkám vám, svět je krásný.

A jsou žulové chlupy, na kterých asi leží nějaké zakletí; proto na nich nesvítí červený domek, nýbrž trčí na nich strašidelně větrný mlýn; nebo si na ně zasedl zástup jalovců, skřítčí a trochu děsivý; nebo tam stojí runový kámen na památku nějakého Haralda nebo Sigurda před tisíci lety. Je to sladká země, to Švédsko; ale místy tu drobet straší.

Jedeš si Švédskem poli a lesy; a co chvíli vidíš stát u cesty hrubý stůl. Nač to je? Ale, sem staví sedlák někde z těch samot tady kolem bandasky s mlékem svých stád; a sem mu dovezou z města mouku nebo hřebíky, a on si sem pro to přijde, až bude mít pokdy. Nebo prostřed lesa u cesty visí na kůlu či březovém pni poštovní schránka. Sem si chodí lidé ze samot pro poštu, kterou jim tu listonoš nechá. Ba ne, ve Švédsku nestraší; snad tu mají duchy a skřítky a jinou toho druhu havěť, ale řekl bych, že tu má člověk v člověka důvěru.

CESTOU

Cesta ze Stockholmu do Oslo pozůstává hlavně z jezer; to máte, když počítám jenom od Laxa, jezero Toften a Möckel, pak ohromný, plochý Vänern, potom Vermälen a Kyrkviken (to už je Värmland, země Gösty Berlinga) a Bergsjö, Flagan a Bysjö. Zvláštní: takové příliš velké jezero jako Vänern má na sobě něco zásadně neromantického, a řekl bych, téměř moderního; to jsou asi ty velké rozměry. Romantické jezero musí být malé; čím menší, tím vypadá starodávňěji, osaměleji, pohádkověji nebo jak bych to řekl. Pravda, takový vodník ve Vänern by musel mít titul generálního ředitele nebo státního podtajemníka; takový je to veliký podnik, ten Vänern. Ale jsou tu i hladká jezera jako zrcadla nebes, a bezdná jezírka v hloubi lesů, a dlouhá, úzká jezera říční,

ano, a řeky neboli älvy, pomalé, zaříznuté do černých lesů a zvolna, s jakousi věčností unášející kmeny poražených stromů; a lesy se dívají, jak po řece pomalu, bez konce, nezadržitelně uplývají lesy.

A pak za älvy a tunely přijde Norsko; a hory a skály; a bezrohé norské krávy. Viděl jsem už huňaté krávy skotské a ohromné, fialové krávy v Jezerním distriktu, černé býky španělské, červenobílé kravičky alpské. maďarské bílé voly a holandské kravky černě skvrnité jako fazole; ale krávy bez rohů jsem viděl poprvé někde u Skotterudu. Jsou malé, hnědé a kostnaté; vypadají bez těch rohů dojemně bezbranné a skoro rozpačité, a mají oči ještě mírnější než jiné svaté krávy, které jsem kdy potkal.

Tak tohle už je Norsko: lesy jako na druhé straně hranic, ale nějak víc oflákané vichřicemi a místo mechu vystlané bělavým lišejníkem; jezera jako na druhé straně, ale nějak smutnější a strašnější, vtesaná mezi skály; hory jako na druhé straně hranic, ale vyšší a strmější, údolí jako tam, ale hlubší; břízy jako tam, ale kosmatější a zavalitější; žula jako tam, ale jaksí těžší. Nu ano, hory; to je tím, že tu jsme v horách.

A dřevěné chalupy jako na druhé straně hranic, ale chudší; a už nejsou z kolmých prken, ale z vodorovných trámů, a jsou hnědé a šedivé jako ty skály; a už nestojí jen tak na zemi, ale na kamenných nebo dřevěných nožičkách, aby jim nebylo odspodu mokro; a nejsou kryty taškou, šindelem nebo došky, nýbrž – čím vlastně? je to drn nebo rašelina? nevím to přesně ani teď, ale je to tlustě zarostlé mechem a travou a vrbicí, ba i celými smrčky a břízami; tady rostou lesy i lidem na střechách.

Všude to tu prýští a mokvá pod oblými kopečky trávy a skřípiny; co není skála, je rašelina, všude se kopou a suší rašelinné borky; lidé jsou živi ze všeho, jenom z té žuly ne. Bezrohé krávy se brouzdají mokřinou, na tuhé trávě se pase zavalitý, rusý a černohřívý kůň s černou oháňkou a černými nozdrami, človíčka nevidět, – divná země; člověk by řekl zelená poušť. Ale pak se vlak sveze do širého dolu; a to jezero, to široké, tiché jezero, na němž skoro bez hnutí plyne pltní dříví, to je řeka Glommen.

A dál podle Glommenu krajem pastvin a lidí, pod špičatými věžemi kostelů, po zelených stráních a dolech, podle červených městeček, až se to stříbrně zaleskne mezi hřebeny hor: Oslofjord.

NORSKO

FRAM

Po slavné lodi Fram,

Nansene,

Sverdrupe,

Amundsene,

po vaší prosté lodi,

po níž se větru děs už nepřežene,

diváci dneška chodí.

Tak smutná kabina, Amundsene,

úzká a malá pro velkého muže,

a zbytky výpravy opuštěné,

měřicí přístroje a šaty z kůže.

Jak tichý, bílý sníh,
v jehož jsi zmizel stínu,
spí na tvých kožiších
poprašek naftalínu.
A glóbus modravý
dobytých obzorů,
a nad ním pozdravy
norského praporu.
U smutných rukavic
dva svědci zápasu:
tvé mrtvé hodinky
a jehla kompasu.
V té malé kabině
je ledově a svatě,
i chlapi strnuli
se slzou na kabátě.
Po slavné lodi Fram,
Nansene,
Sverdrupe,
Amundsene,
po vaší mrtvé lodi,
po níž se větru děs už nepřezene,
diváci tiše chodí,

jak kdyby to byl chrám.

OSLO

Jak dnes věci v Evropě vypadají, měl by se pocestný předem informovat, nekoná-li se náhodou ve městě, kam ho cesta vede, občanská válka, převrat nebo nějaký kongres. Jen jsme dojeli do Stockholmu, a už se tam strhl mezinárodní sjezd Armády spásy; po ulicích pobíhaly tlupy poněkud tuhých, ale zdravě vyhlízejících pánů a starších dívek se slaměnými kukaněmi na hlavách, pátrající, jak by koho spasily. I dali jsme se na ústup do Norska; ale sotva jsme vkročili do Oslo, vypukla tam neděle a nadto světový kongres učitelů nedělních škol; nemáte ponětí, co jich na světě je. Celé Oslo bylo zaplaveno jakýmsi ctnostným hemžením a štěbetáním; každou chvíli se na mne někdo usmál s křesťanskou trpělivostí a ptal se anglicky, jdu-li také na služby boží. Na Karl Johans Gate nevál duch Ibsenův ani Björnsonův, nýbrž duch anglosaského církevního shromáždění; bál jsem se, že zachmuřený Ibsen na sloupu před divadlem zvedne hlavu a začne také kázat o účinné lásce k bližnímu nebo něco takového; ale Ibsen nezvedl hlavy a vypadal vůbec, jako by se na něco zlobil; Björnson to zřejmě snášel líp. Hledal jsem v Oslo odpověď na otázku, jak to přijde, že tak malý, a pokud mohu soudit, i chudý národ, a že tak nevelké, a pokud jsem viděl, i dost všední město jako Oslo ze sebe vydaly tak velkou a úžasnou literaturu. Za daných okolností jsem tu odpověď nenašel; a divím se nyní víc než dříve.

Ještě jedna otázka mi vrtala hlavou; týká se také literatury, ale hlavně jazyka. Podívejte se, vždyť těch Norů nejsou ani tři milióny; a přitom píší dvěma nebo třemi jazyky, z nichž žádný vlastně není docela živý. Riksmal je městský jazyk, je to stará dánština a historická, úřední a literární řeč; landsmal je stará norština a selský jazyk, ale jen z jihozápadních okresů země a nadto uměle vypracovaný; doopravdy se mluví pár tuctů různých landsmalů, v každém údolí jiný; a je tu hnutí bymal, které chce sjednotit riksmal a landsmal; a je navržena reforma pravopisu, podle níž by se riksmal psal landsmalsky. Na škole se učí v landsmál nebo v riksmál, podle toho, jak se obec usnese; autoři píší v riksmál, jako Hamsum a Undsetová, nebo v landsmál, jako Olaf Duun, nebo taky jinak. Uznejte, že na třímiliónový národ je to trochu komplikované, a měl jsem dojem, že přes všechnu krásnou norskou snášelivost ve věcech jazyka se v tom ten statečný a silný malý národ necítí docela dobře. Pravda, my máme svým

způsobem starosti podobné; jenže u nás se věc jazyka nebo nářečí formuluje s oblibou jako zásadní difference národní a politická. Ale pro literaturu myslím plyne z norské jazykové situace jedno poučení: buď psána tak, aby byla mateřskou řečí živého národa, jak mluví a myslí ve své době, a řečí celého národa, elity i lidu, měst i venkova. Já vím, není to snadné, ale proto se literatuře říká umění, že má čarovat a dělat divy a rozmnožovat na poušti chleby i rybičky zkušeností, slov a citů; a má-li mluvit k mnohým, musí mluvit přemnoha slovy a dialekty. I sestoupí na ni ohnivé jazyky všech landsmalů i starých písemných památek a všeho, co bylo kdy pro ty všechny lidi psáno a mluveno; neboť proto byla stvořena, aby skrze slova otvírala veškeré poklady světa amen. A za toto kázání jsou odpovědní učitelé nedělních škol; jakživ jsem totiž neviděl pohromadě tolik potlačené výmluvnosti a kázavosti, jako když jich tam stálo na čtyři tisíce, zatímco kázal jenom jeden z nich. Co dělat: člověku to nedá, i začne sám kázat a poučovat druhé.

Nicméně díky výše zmíněným službám božím se našlo v Oslo několik míst, kde nebylo toho času žádných nedělních učitelů; například nahoře na Holmenkolen, kde lidé v zimě skáčou na lyžích a odkud se otvírá jeden z překrásných pohledů světa: na dlouhý a klikatý Oslofjord s jeho ostrovy a parníčky a horskými hřebeny, s jeho mlžným a stříbrným světlem; nebo v jedné tiché vilové uličce, kde za vysokým plotem žije a nikoho k sobě nepouští Eduard Munch, abyste věděli, že to nedělá jenom Hamsun; a je to divné, odkud se ve velkých tvůrcích nabere tolik hořkosti k lidem. A v Norském muzeu jsem krom jiných věcí našel pěkný starý obraz, na němž Jan Křtitel křtí Krista Pána ve studeném norském fjordu; škoda, že tam nemají také útěk z Egypta na lyžích; ale zato lidové obrazy Ukřižovaného ukazují tvář poklidnou a téměř spokojenou – jak daleko jsme tady od katolického patosu muk i a smrti! Nebo konečně bylo jedno místo holé a téměř posvátné: velická betonová kůlna, kde odpočívá Fram.

Pravda, byl jsem se také podívat na staré lodi Vikingů, jež vykopali z mohyl. Jsou zázračně zachovalé a velmi krásné ve formě, a Norové se k nim chodí jaksí modlit. Nejsem zrovna mořeplavec a pokládám i cestu přes Kanál za dobrodružství hodné paměti; ale když jsem se díval na ty černé, dravé, nádherně klenuté vikinské čluny bez jediného nýtu železa, pocítil jsem kdesi až u dna své suchozemské duše, že moře je přece jenom podstatně mužská záležitost, dokonce mužštější než politika nebo reformování světa. Sednout do té černé, zrupné oseberské skořápky a dát se na moře temnot a mlhy: to koukáš, děvče, co jsme za chlapíky, my muži! – Tož pravda, byl jsem se na to podívat a poklonit se; ale co je to proti lodi Fram!

Člověk by to do ní ani neřekl; taková obyčejná, nevelká loď je to, pravda, ze solidního dřeva a s boky trochu vzepřenými trámy a břevny, aby něco vydržela; kuchyňka jako dlaň, kotelníčka pro smích, schody a dveře, aby si v nich každý hlavu narazil; a pak kabinka jako pro dítě, a na ní napsáno Sverdrup; a druhá, s pryčnou, na které by nemohl natáhnout nohy ani náš Fráňa Šrámek, a na ní je napsáno Nansen; a třetí kajuta, ještě o něco kratší, a nad ní tabulka: Amundsen. A v každé té prkenné skřínce na skobě kožišinová kápě a kabátec a boty z tulení kůže; je to cítit naftalínem a smutkem. A potom Nansenův, Sverdrupův, Amundsenův sextant a dalekohled a jak se ty navigační nástroje jmenují; a kleště na zuby, chirurgické nůžky, skalpely, obinadla, malinká lékárnička – víc toho tam už není. Tak pozdrav bůh a pěkně vítám: to jsme zase doma, v domově svého chlapectví. Pamatuješ se na Nansena a Svedrupa? Vzpomínáš si, jak jsi přezimoval s Framem? Bylo to v tatínkově zahradě, kvetly tam jasmíny a růže; zastřelili jsme ledního medvěda a vypravili jsme se na saních vlečených psy po ledové pláni k severu; avšak nepohoda a ledové poměry nás donutily k návratu. Byl to svízelný návrat, jen si vzpomeň; nic platno, musíme nazpátek, než nastane polární noc. Konečně se zjevil na obzoru náš Fram, i pozdravili jsme jej jásotem – Ano, náš Fram; neboť patřil nám všem čtoucím klukům světa; nechte to být, toto je naše loď a máme právo si tu sáhnout uctivě a důvěrně na kterýkoli sextant, svazek lan nebo kleště na zuby. Jen tuhle na té kabině je psáno Amundsen; to tedy už je jiná kapitola, kterou jsme četli jindy a jinak; tady už na nic nesáhneme dětským prstem, ale smekneme mužský klobouk. (Je tu totiž dusno, nebo to dělá ten naftalín.) Tož tady spal muž, který se jmenoval Amundsen; to musel hodně skrčit nohy, když tu spal. Člověk, který viděl obě točny. Muž, který ztratil sebe, když letěl do takových pustin zachránit někoho, kdo se mu zbytečně a okázale pletl do jeho Arktidy. To ovšem je jiné dobrodružství, zapsané ještě hlouběji než vzpomínky z dětských knih.

A večer, pozdě večer už nebylo žádných učitelů nedělních škol, nýbrž bílá severní noc; na Karl Johans Gate vál trochu chladně duch Ibsenův, a domácí lid užíval své letní neděle; je to dav nějak plecitější nežli tamhle ve Švédsku, rustikálnější, míň důstojný a vůbec lidovější; vypadá poněkud rozjařeně jako národové, kteří mají náklonnost k pití a politice a pokud se dá soudit podle tváří, nemusí se jich člověk bát.

BERGENSKÁ TRAŤ

Bergenská horská trať náleží k takzvaným divům techniky. Divy techniky, to jsou zpravidla tunely a viadukty; ale Bergenská trať má tu zvláštnost, že tu mají tunely, abych tak řekl, umělé, vybudované nad zemí, postavené z trámů a prken. Ty tunely jsou tu prostě proti lavinám a sněhovým závějím a táhnou se na míle a míle cesty hlavně na nejzajímavějších místech; a kde nejsou tunely, jsou aspoň vysoké prkenné ohrady; ale trpělivý pozorovatel přesto najde tu a tam místa, kde nechal tesař díru, a může chvíli žasnout nad krásou a vznešeností světa, zatímco projíždí dalším prkenným tunelem. Avšak, abychom brali věci po pořádku, tento div techniky přijde až nahoře v Ustadalu a podle Ustekveiky; ze začátku si to vlak žene jednak obyčejnými tunely pod zemí, jednak zeleným Norskem, lesy a pastvinami, podle řek a jezer; a pořad je nač se dívat, na dřevěné dvory a bezrohé krávy a hory a doly, až přijde Honefoss, proslulý svým vodopádem a Trockým v emigraci, a potom sladké údolí Sokny, přepěkné svěží pastviny mezi černými lesy, všude po zelených stráních hnědé trémové domečky na nožičkách jako zámek baby jagy –

– a pak najednou vyhrkne Kroderen, jezero Kroderen mezi žulovými báními, na nichž sedí kudrnatá paruka listnatých lesů; takové to jsou hlavaté, oblé, přímo se soustružnickým mistrovstvím obroušené hory. Nic naplat, tady se člověk musí dívat na svět geologickými očima; například tyhle žulové kupole pod Norefjellem ukazují, že svět při svém stvoření nebyl jen tak vychrlen z nějaké horké kaše, ale obráběn s velkou pečlivostí, broušen a soustruhován, pilován a hlazen, až takový ledovec naposledy zálibně a znalecky přešel palcem hory nad Kroderen a byl spokojen s jejich zaoblením; pravda, dobré je to; ať mi někdo ukáže druhý tak šikovný ledovec!

Ale jsou jiné hory, které nebyly soustruhovány, nýbrž štípány kolmo nebo napříč, rozráženy ledovými klíny, vrstveny, kladeny na sebe v deskách jako prkna, zasunovány do sebe jako šindele, vrásněny, ohýbány, lámány nebo řezány; byla to děsná tesařina v žule; ono se řekne geologické věky, ale co práce je na nich vidět! Nechte to být, ledové období, to byla ohromná dílna; jen se podívejte, co řemesla se tehdy nadělalo, a jaké jsou to divy techniky! A kdo nemá pochopení pro kámen, neví mnoho o kráse a veliké důstojnosti světa.

A pak přijde Hallingdal, staré selské údolí proslulé lidovým uměním; tady se kdysi malovaly slavné hallingdalské růžičky, a podnes je vidět, s jakou řemeslnou láskou zdejší lid roubil své

srubové dvorce z klád silných jako hrom, své seníky široce posazené na úzkém podstavci z břeven, své starodávné kostely stavěné věžovitě jako dřevěné pagody, svá vyřezávaná okna, lomenice a sloupky – samá krásná, důkladná, starosvětská práce z bytelných kmenů a fošen; a kdo neumí ocenit dřevo, tomu ujde mnoho z jadrné, smolné a lidové krásy světa.

Ano, kámen a dřevo, to je Hallingdal. A lesy, lesy ze samých stožárů: takové jsou to vysoké stromy. A seno v předlouhých kopkách, stáda malých hnědých kravek, těžcí černohříví koníci, samé louky, samá hedvábná tráva, žlutý rmen a bílý tavolník, modro zvonečků jako nikde, v trámových oknech rumělkové pelargónie, to je Hallingdal.

Zvláštní, že snad všude na světě se nejvíc vyvinul lidový zvyk vyřezávat a malovat a vyšívat zrovna v krajinách horských. Já vím, částečně je to proto, že se v odlehlých údolích poměrně víc uchovaly staré věci po pradědech a prabábách; ale aby se něco uchovalo, muselo to dříve vzniknout. Já myslím, že to dělá to dřevo; dejte klukovi do rukou poleno a začne do něho (neboť kudlu zajisté má) vyřezávat vruby a zářezy, až je z toho jilec meče, socha nebo sloup. Dřevo se dá řezat a malovat barvami, kdežto kámen se hodí leda na hradby nebo pravěké náhrobní kameny. Lidové umění od architektury až po fujary a dudy se drží dřeva; proto se drží hor a lesů; a proto se v Hallingdalu stejně potěší srdce člověka jako v Pyrenejích, v Alpách nebo u nás, kde rostou hory. Kamenná je práce přírody a dřevěná je stavba člověka: tak to aspoň bývalo, pokud panoval na světě přirozený řád věcí.

To tedy je Hallingdal; ale pak přijde Ustadal, a to už je docela jiný svět; tady už nežije nikdo, jen přednostové stanic a personál horských hotelů; všechno ostatní je kámen a studená jezera a mokvající třasoviska, ještě otřískaná borovice se drží a klečovitá, křivá bříza nebo příkrčená olše; jen tu a tam srubová chalupa se sobími parohy na lomenici; a pak už jen kamení a plazivá bříza, skřípina a suchopýr; a pak už není ani kámen, ani jezera, ani vegetace, nýbrž jenom prkenné tunely a galérie a ohrady proti závějím; takový je to podivný kraj.

A to už jsme docela nahoře, u Finse; je to jen dvanáct set metrů nad mořem, ale ve zdejších severních poměrech to je jako u nás v nějakých třech tisících metrech výšky. Konec života. Jezírka, která nerozmrznou ani v létě; asi jim to nestojí za to. Jazyky věčných ledovců až k samotným kolejím, bělostné firnové pole Hardangerjökelen, závěje podle trati: tomu se tady říká červenec. Tu onde čekají lidé u trati, aby zamávali něčemu živému, až tudy pojede vlak. Sněhová pole, ocelově šedá jezera a kamenné sutky; špetka hnědé trávy, a to je všechno; snad proto je to tak silné a nesmírné, že tu už není život.

Není tu už život, ale ještě se tu sem tam užíví lidé; člověk je houževnatý jako ta plazivá arktická vrbička, co dělá stříbřité koberce, kde už ani tráva růst nemůže. Bříza, vrba, lišejník a člověk: nic na světě není vytrvalejšího. Nechte mě, mám tu co dělat; musím mávat oběma rukama na lidi, kteří tu žijí. A na jiné lidi jiných zemí taky; všude na světě člověk musí mnoho vydržet, jenže tady má proti sobě jenom ty věčné živly. Pozdrav bůh, lidé od Ustekvejky, mějte se tu dobře, lidé z Moldádal; máte to tu pěkné, žijete si tu pohodlně svým tvrdým životem; co vám je po tom, jak se jinde dělají dějiny?

Tož pozdravujte doma, a sbohem; musím pospíchat, neboť už jedeme z kopečka dolů; dolů mezi skalami, dolů nad Flamsdalem a jeho vodopády, dolů k lesům a borovicím, dolů na Raundal, kde už zas sedlák komicky krátkou kosinkou sklízí své seno mezi žulovými balvany; dolů mezi lidi a samoty – to nám to ubíhá, když jedeme dolů! A tady už zase bují nordická hojnost lesů: borovice vysoké jako věže nebo jako limby, borůvčí po kolena a kapradí po pás; a o pár vodopádů níž zase smrky a jedle jako katedrály; a o několik kaskád níž jsme už dole mezi kučeravými porosty jeřábů, olší, vrb a osik; tady jsou ty vegetační hranice tak blízko sebe a tak jasné, že se člověk až podiví, jak přesně tady v Norsku příroda dodržuje biologické a ekologické zákony vegetační; to asi dělá to obecné vzdělání.

To už jsme docela dole, pár desítek metrů nad mořem; dole u líbezných jezer mezi kadeřavými háji, mezi červenými dvorci a světlými loukami; všude nahoře žulové bány s bílými pásy věčného sněhu – inu, pěkné to je; jen by chtěl člověk vědět, jak to vypadá na druhé straně těch hor. A tady to úzké zelené jezero, to už je mořský fjord: kolmé skály a mezi nimi hladká a bezdná vodička; je to kouzelně smutné a strašlivě intimní; jenomže to na první pohled vypadá nadobro neskutečně. Člověk si musí dlouho na fjordy zvykat, než je začne brát jako holou a dokonce tvrdou skutečnost. Tamhle kousek výš, myslím v Sognefjordu, musejí lidé přes den přivazovat děti na provaz, aby jim nespadly z těch kolmých stěn do moře. To byste ani nevěřili, kde všude lidé žijí.

Chválabohu, už přijde Bergen; to je divné, jaká práce je dívat se. Už jen zamhouřit oči a nevidět nic; jen ještě tady tu skálu a rybářovu chatu, a nic dál; dobrou noc, a mějte mě rádi. Jen ještě, pravda, pár těch kolmých hor; a ta děvčata na nádražním peróně, která tu jakožto na jediném rovném místě v celém kraji konají své podvečerní korzo – asi tady děvčata nepřivazují na provaz; a teď už opravdu nechci nic vidět. Jen, pravda, tady ten kousek fjordu, tu přísnou skálu a dost. A to zelené údolí s jezerem a lidmi, a hory a nebe – Což není nikde konec cesty a dívání?

Ale ano, konec cesty; jenomže není konce severnímu dni.

BERGEN

Člověka potěší, když shledá, že knihy nelhou. O Bergenu je psáno, že tam často prší; a přelo tam vsutku, až to pleskalo. A je psáno, že nad ním se tyčí sedm horských hřebenů; já spočítal jenom tři, neboť ostatní byly v mracích, ale věřím, že jich je sedm; Norové jsou poctivci a nebudou chtít cizinci namluvit něco, co není svatá pravda.

Proto potvrzuji, že Bergen je staré a slavné město hanzovní; po té hanze tu ještě zbývá Německé nábřeží neboli Tyskebrygge se starými prkennými domečky; a Hanzovní muzeum, kde se uchovaly truhly, do kterých hanzovní kupci zamykali na noc učně a písaře, aby se netoulali a aby jim nebylo zima; a staré obchodní domy, zborcené jako harmonika, s vysunutým vikýřem, do kterého se po kladkách vytahovalo zboží přímo z lodi.

A pak je tam rybí trh, páchnoucí nepamětnou rybinou a plný modrých a stříbrných ryb; a staré uličky z prkenných, bíle natřených, tuze milých domků; ale těch už mnoho shořelo, a následkem toho Bergen vypadá většinou jako město moderní a blahobytné. A je tam starý kostel Tyskekirken, do kterého se platí vstupné; ale stojí to za to, neboť uvnitř je pěkný gotický oltář a staré votivní obrazy, znázorňující početné a dobře živené kupecké rodiny; a nadto se tam zrovna koná svatba, zrzavý námořník si bere pihovatou dívku, jež panensky pláče, zatímco je sezdává mladý pastor, vypadající jako rekordman ve skoku na lyžích; též příbuzní, dílem v hedvábí, dílem ve smokingách s frakovými kravatami, dojatě a slavnostně slzí; a tak člověk mimo nadání přijde na své peníze.

A ještě je v Bergenu Hakonova korunovační síň a Rosenkrantzova věž; a zrovna pod nimi kotví loď, která nás poveze na Trondheim. Pozdrav bůh, lodičko; už jsme tady.

AŽ PO NIDAROS

Pravda, byla to pěkná loď; byl to zbrusu nový poštovní parník se vším pohodlím, jehož si může přát skromné lidské srdce; celý malér byl jenom v nákladu, který ta loď vezla na sever. Tím nemíním zeli, mouku a takové věci, které jsme naložili pod Bergenhusen; ale horší to bylo s nákladem duchovním, jenž pozůstával z hromadné výpravy jakési americké církve nebo křesťanské společnosti, která jela někam na Nordkapp; neodvážil jsem se zeptat se jich, co vlastně jsou, z obavy, aby mě neobrátili na svou víru.

Nevím tedy přesně, čemu ta americká církev učí; pokud bylo možno zjistit, tož 1. hází s bujarým povykem lanové kroužky na kolíky nebo honí po palubě takové dřevěné kotouče, které se pletou ostatním cestujícím mezi nohy, čímž se ta svatá obec vítězně a nadobro zmocnila celé lodní přídě, ještě než jsme zvedli kotvy;

2. s ohromující družností a živostí zapřádá hovory jednak mezi sebou, jednak s druhými pasažéry; následkem toho rázem opanovala celou lodní zád' se všemi sedátky a lehátky, jež ostatně hned obložila svými šálami, romány, biblemi a taškami na znamení svého trvalého užívání a vydrženého vlastnictví;

3. zpívá u stolu křesťanské válečné písně, takže zatlačila nás ostatní, neorganizovanou a slabou menšinu, i z lodní jídelny;

4. dává dohromady samé společenské hry, tance, zábavy, hromadný zpěv, pobožnosti a jiné radovánky; nejspíš pěstuje jakési radostné křesťanství a bez oddechu šíří kolem sebe nevinné a bohulibé veselí ducha; říkám vám, bylo to děsné;

5. horlivě provozuje účinnou lásku k bližnímu, ujímajíc se lidí stížených mořskou nemocí, psů, novomanželů, dítek, námořníků, domorodců i cizinců hlavně tím, že je oslovuje a povzbuzuje, že na ně bodře pokřikuje, zdraví je, usmívá se na ně a vůbec je ohrožuje samou přívětivostí; i nezbylo nám ostatním než se zabarikádovat v kabinách a tam se tiše a urputně rouhat. Bůh buď milostiv naší duši!

Je to tu vlastně krásné; jen se podívej, ten tichý a světlý fjord mezi skalami Nord-Hordlandu a žulovými břehy holých ostrovů; jen se podívej, ten západ slunce vlhce a růžově rozlitý po celém nebi, po širém moři, mezi horami, jež mlžně a indigově modrají; a ta rybářská loď, co

nás přízračně mívá se svým červeným světýlkem, – bože, jak je to krásné! A svatá obec počala v božském večeru mečet duchovní hymnu.

Zdá se, že přijímá za své členy hlavně dámy jistého věku; po pravdě řečeno, byly to spíš báby jako kyrysníci, krom několika vetchých, dřímajících, víceméně stoletých stařenek; potom šedesátiletý šotek v sukýnce nad kolínka a v dětském kloboučku, jedna dáma s kobylií tváří, jedna s nádechem lupusu a jedna bez nápadné tělesné vady; hlouček vdov různých věkových stupňů od nabarvených vlasů až po stříbrné šediny; jeden pán s veverčími zuby a jeden letitý, drobný čipera, podobný sušené šprotce a trpící patrně na játra; skupina starších dívek celkem statečně nesoucích svůj stav; zkrátka vypadalo to jako obyčejný dobročinný spolek, ale nemělo by jich být tolik pohromadě; to prostě pobuňuje. A neměli by zpívat ke cti a oslavě Stvořitele. Nebo aspoň tady ne. Kdyby jim někdo řekl, koukejte na Jeho dílo a slávu Jeho a držte ty zobáky –

Ted' církev dozpívala a rozhlédla se kolem. Dáma s kobylií tváří si nasadila skřípec. "Isn't it nice?"

"Wonderful!"

"A co budeme hrát ted'?"

Prostě nezmaři; to je úžasné, jakou sílu lidským duším dodává víra!

Takhle to dál nepůjde; pojďme ty americké svaté naházet do moře; nebo pojďme se aspoň rouhat těm dřevěným kotoučům, co postrkují po palubě; já vím, je to těžký hřích, ale ať je aspoň nějaká zábava! A pojďme se napít, aby do nás vstoupil zlý duch vzpoury; a pak, široce rozkročení a utahující své opasky, kopneme do těch jejich kotoučů a rozmetáme jejich kroužky: Jděte spat, svatí! Tady jsou lidé, kteří mají nějaké delší řízení s večerem, mořem, oblohou, mlčením a tak dále; koukejte mazat, nebo se něco stane.

Ale nestalo se nic, neboť na norských lodích se neprodává alkohol.

Byl to patrně zázrak. Američtí svatí zrovna chtěli načít novou hymnu, a jejich duchovní pastýř – byl to obtloustlý agent se spásou, hubu měl jako šlejfir a jako odznak své duchovní hodnosti nosil bimbající se křížek asi tam, kde obyčejní lidé mají ledviny –, tedy tento duchovní pastýř nafoukl na píšťalce áčko; a ta nejtlustší svatá vylezla na pódium, sedla si na bedničku s ampliíonem, zavřela oči a otevřela ústa, aby pěla; v tu chvíli jí pod sukněmi spustil řinčivý a svrchovaně světský foxtrot. Ctihodná dáma vyskočila, jako by si sedla na řeřavou plotnu; ale

duchovní pastýř se ukázal velkým mužem; prostě zastrčil áčko do kapsy u kalhot a zatleskal. “Well, let us dance!” A vzal k tanci dámu s lupusem.

Ráno na širém moři; to asi plujeme kolem výběžku Stattland; tady v otevřeném Sildegapetu to vždycky drobet houpá. Je to taky hned vidět; několik lidí na palubě čile a bez námahy zvrací, zatímco jiní s tím mají zoufalé potíže. Církev zůstala v kabinách; asi se modlí.

Jen se podívej, není-li to krása: to šedé moře s bílými hřebeny vln; a po pravé ruce holý, zubatý, svalnatý břeh Norska; a ti křičící rackové, jak se plavně nesou na dlouhých vlnách větru. Můžeš se dívat do zvířené kýlní vody; je zelená jako skalice zelená, jako malachit, jako ledovec nebo co; a zuřivě zpěňěná do běla, vroubená ornamenty pěny, koukej, ta cesta za námi, značená pěnou až po obzor; a jak to hází tou rybářskou bárkou, stojí na ní člověk a mává na naši loď tlapami jako polární medvěd –

“Hallo,” huláká duchovní pastýř a mává na něj čepicí; zřejmě to činí jménem své církve, Spojených států a křesťanského světa vůbec.

Už je zase fjord sevřený skalami z obou stran; voda se ztišila, je milostně hladká a zářivá; církev vystupuje na palubu a rozdává úsměvy. “A fine day!” “How beautiful!” “Wonderful, isn’t it?” Ovečky se zabalily do plédů a obsadily veškerá sedátka; načež si na to vzaly brejle a počaly číst romány a jiné svaté knihy, horlivě klepající o svých přátelích v Americe. Duchovní pastýř je obchází, bodře poplácává stařenky a hlaholí; zdá se, že vůbec převzal na lodi velení. Co dělat, jsme všichni vydáni všanc jeho lidumilnému působení; ten chlap nás ještě spasí, nevysadíme-li ho násilím na nějakém pustém ostrůvku. Spojil bych se na to s několika muži, ke kterým mám důvěru; je to jeden norský novomanžel, který si právě vzal chudou, hezkou a chromou dívku; jeden pán, který vypadá jako italský hrabě a jede s krásnou černou paní; jeden podvodník v texaském klobouku a khaki košili, který věčně sedí u piva a vypravuje lidem o životě kovbojů, zlatokopů nebo lovců kožišin; zkrátka bylo by nás na to dost, ale nemůžeme se jaksí smluvit, protože se na lodi nedostane nic pořádného k pití. Ikke alkohol, to je ta bída. Konečně loď přistává v Alesundu; je to pěkný, větší přístav řádně páchnoucí rybinou. Americký pastýř organizuje vpád své církve do Alesundu; a my druzí, my se podíváme, co se tu dostane koupit. Pravda, v každém druhém obchodě prodávají mnohoslibné láhve, na kterých je psáno, že to je rumový nebo ananasový nebo punčový extrakt; ale žádný alkohol nemají. Ikke alkohol, říkají rozhazující rukama. Cože, ikke alkohol? A co tu tedy pijí stateční námořníci? Ikke alkohol, opakují a krčí s politováním rameny. Divné město, ten Alesund.

Dobrá, nechte si to; však my pojedeme do Molde. Molde je prý město květů; to by bylo, aby se tam nedostalo něco koupit! Tak tedy Molde; pěkné město, a mají tam na druhé straně Romsdalsfjordu krásné špičaté hory; a zahrádky plné růží a ostrožek; a dřevěný kostel, ale tam už vnikl americký pastýř a začal kázat. Kvetoucí město, pravda; ale ikke alkohol. Sorry, povídá prodavač, ale tady se žádný alkohol nedostane; tady nemáme vinmonopolet.

Dobrá, nechte si to; však my se teď na loď nevrátíme, ať si tam ta církev zatím řadí, jak chce; ať obrátí na víru třeba kapitána nebo styrmana i s mužstvem; pojedeme tady přes ty hory na Gjemnes a tam se někde zase nalodíme. Auto už zatroubilo, zahrkalo, a najednou stop; do vozu se cpe duchovní pastýř se třemi ovečkami a sedl si nám víceméně na klín. “A teď můžeme jet,” prohlásil bodře; načež počal pokřikovat na děti v Molde, městě květů: “Hallo, hallo! Do you speak English? No? No? No! A ty tam, ty umíš anglicky? Ne? Nu tak mluv, chlapče! Copak neumíš anglicky?” Apoštol z Massachusetts to nemůže ani pochopit, i obrací se na mne: “But you speak English, yes? No? No? A odkud to jste? Z Prahy? Yes, Prague. I was in Prague. Very nice. Moc pěkné město.”

“Wonderful.”

To jsme jeli ronsdalskou riviérou podle Fannefjordu; krásné místo, modrý fjord, hory jako v Alpách; bože, chtěl bych to vidět, ale pastýř se pořád vrtí a naklání k ovečkám. Všude tu jsou farmy na stříbrné lišky, a rybáři tu suší tresky rovnou na zdích chalup, to jsem ještě neviděl; musí to být těžký život, když si člověk pomyslí, jak taková treska smrdí. Zatím pastýř rozvíjí své názory o výchově dětí nebo o čem; ovečky kývají hlavami a s obdivem piští yes, indeed a how true; potom si duchovní vůdce narazil hlavu o střechu auta a ztratil řeč; i podíval se oknem na žulové hory –

“Lovely, isn’t it?”

“Wonderful!”

“Well, o čem jsme to mluvili –”

Jelo se lesem a dolem, po deštivé planině smutné jako konec světa, pod sněhem hor, podle rybářských dědin; neúnavný pastýř zatím zurčí o tom, co by paní Jacksonová neměla dělat. How true! Yes. Indeed. A tahle smutná voda, to je asi Tingvollfjord, a tahle veselá voda, to je snad Batnfjord; a duchovní rádce probírá angínu, rakovinu a jiné případy; to jsou samé mravní choroby, tvrdí; jen mravní, ano. Yes. Right. Isn’t it so?

Konečně Gjemnes, přístaveček jako dlaň, tři lidé tu čekají na motorku do Kristiansundu; nahoře sníh na zelených báních hor, dole zelená voda plná hnědých chaluh; je to jako zlatý a zašlý vzorek na zeleném brokátu. “Do you speak English?” hlaholí duchovní pastýř a shromáždí kolem sebe ty tři čekající; nerozumějí mu a ocitají se v agónii rozpaků, ale to mu nevadí; plácá je po zádech a mluví vesele dál. Dobrák, jen co je pravda.

A pak přijela motorka, co tady po fjordu rozváží lidi. Apoštol nalodil svou církev a teď hledá, koho by oslovil. Církev obsadila všechno, na čem se dalo sedět, a jala se pilně štěbetat; i byl kolem pěkný fjord, a byl téměř večer; hory dýmaly parou ze spadlého deště, sklenula se duha, voda zezlátla a hedvábně zrcadlila modravé skály; zdola pulsuje šroub lodi a žoviální hlas pastýřův. Zvláštní, tam uvnitř fjordu bylo všechno tak požehnaně zelené, jako zahrada; čím blíže k moři, tím holejší skály, až není nic než holý kámen, tu a tam rybářská chata, a na šedých balvanech jakési velké díže; to asi je na solení tresek. Ani stromečku nikde, jen zahnědlé čupřiny trávy mezi balvany; tady zem nedá člověku nic než tu skálu, aby na ní sušil své ryby.

“Pěkné počasí, ech? co?” provolává pastýř.

Yes, lovely.

Wonderful.

A tohle je Kristiansund, metropol tresek, chcete-li to vědět; dřevěné město, samý obchodní dům, samý vikýř na zboží; šedé, zelené, červené domky nahloučené kolem přístavu; a na hřebenu každé střechy samý racek, jakživ jsem neviděl pohromadě tolik racků; snad tu konají nějaké duchovní cvičení.

Tak tady musíme zpátky na naši loď; ale dostali jsme přírůstek, povezeme fotbalisty z Kristiansundu na zápas s Trondheimem; celé město doprovází své hrdiny k lodi. Ba i místní psi se seběhli a vrtí nadšeně ocasy. Duchovní pastýř září, neboť má rád davy; naklání se břichem přes zábradlí a obtěžuje vlídným pokřikováním zdejší psy. Co má takový pes dělat? Svěsí ocas a zmizí. A tu ten velký muž srdečně oslovuje místní lid. “Do you speak English? Yes? No? Pěkné počasí, co? Hahaha!”

Zavíří šroub, loď odráží od přístavu; celý Kristiansund mává klobouky a zdraví své národní hrdiny trojnásobným voláním slávy nebo čeho.

Duchovní pastýř točí čepicí a děkuje za hold Kristiansundu jménem Ameriky a celého vzdělaného lidstva.

Prosím vás, styrmane, kde se tady v Norsku dostane kapka alkoholu? Dejme tomu, že potřebuju zapít zlost, utopit červa, napít se na kuráž nebo tak; nedá se nic dělat?

Nedá, pane; tady je svaté pobřeží. Od Bergenu až po Trondheim ikke alkohol. Až v Trondheimu je vinmonopolet, potom v Bodo, Narviku a Tromsø; tam dostanete koupit, co chcete. Ale tady ne, řekl styrman melancholicky; tady bydlí samí svatí lidé. U nás je sic na líh státní monopol, ale každé město si může samo odhlasovat, smí-li tam vinmonopolet prodávat nebo ne. Tady se dřív pívalo, pane, mávl styrman rukou. Ale v Trondheimu je to dobré.

V Trondheimu [* Trondheim, původně Nidaros, později Trondhjem, po zrušení unie se Švédskem opět Nidaros, nyní však buď Trondhjem, anebo Trondheim, podle toho, mluvíte-li landsmalem nebo riksmálem; město značné a bohaté, se starým přístavem na řece Nid, dvěma * hlavními ulicemi, které se jmenují Munkegate a Kongensgate, královským sídlem, které se nazývá Stiftsgård a je prý největší dřevěnou stavbou Norska, slavnou ** katedrálou a *** vinmonopoletem (hned u přístavu, abyste to našli). Vinmonopolet je otevřen od jedenácti dopoledne do pěti odpoledne, kdežto nidaroský dóm úřaduje jenom od dvanácti do dvou. Sem tedy (totiž do toho dómu) putovala hrdinka paní Sigridy Undsetové, Kristina, dcera Vavřincova; podnes je to krásný chrám, ačkoli je pietně restaurován. Dále je tu veliký zednářský dům, ale ten je ve všech větších severských městech. Kvetoucí obchod s rybami, dřívím a anglickými detektivkami.] jsme z té lodi v noci uprchli. Jak říkám, byla to dobrá a nová loď; celý malér byl jenom v tom nákladu, který vezla.

NA HLKONU ADALSTEINU

Tuto loď jmenuju plným jménem, předně proto, že si to zaslouží, a za druhé proto, že už asi nikoho z vás nepoveze; letos, chudák, sloužila dopravě lidí naposled. Přejde o svůj kuřácký salónek a své kabinky, a bude jenom vozit uhlí do Svolvaeru nebo Hammerfestu; to je ta pomíjivost.

Po pravdě řečeno, první dojem na trondheimském molu nebyl zrovna skvělý; právě nakládali do Hakona cihly, jeřáb strašlivě rachotil; a ta loď, koukám, je jaksi nápadně malá, menší než Primátor Dittrich u nás na Vltavě. Touhle lodičkou že se jede na Severní mys?

Stál tam nad těmi cihlami veliký, hrozně milý a tlustý pán s rukama v kapsách. “Pane kapitáne,” povídá mu úzkostlivě dušička, která mě provází jednak na cestě životem, jednak na plavbě na Sever. “Pane kapitáne, ta loď je nějak malá, ne?”

Kaptein zazářil. “Jaaa,” zabroukal uznale. “Docela malá loď, paní. Docela útulná.”

Útulná, to je pravda; zrovna do ní nakládají pytle s cementem. “A, pane kapitáne, není ta loď drobet stará?”

“Ne-e-ei,” chlácholí kapitán. “Docela nová loď. Úplně renovovaná.”

“A kdy ji renovovali?”

Kapitán se maličko zamyslí. “Devatenáctsetdva,” povídá. “To je dobrá loď.”

“A jak je vůbec stará?”

“Ja,” vdechl kaptein. “Dvašedesát let, paní.”

Úzkostlivá pozemní dušička jenom zamrkala. “A to unese tolik cihel a cementu? Nepotopí se?”

“Ne-e-ei,” ujistil kaptein. “My ještě naložíme tři sta pytlů mouky.”

“A co tyhle všechny bedny?”

“Jaa. Všechno naložíme,” těšil kaptein duši v úzkostech. “A ještě vezmeme dvě stě tun balastu. Ja.”

“Proč?”

“Aby se loď nepřekotila, paní.”

“Copak se loď může překotit?”

“Neei.”

“A může se srazit s jinou?”

“Neei. Leda by byla mlha.”

“A bývá tady v létě mlha?”

“O ja. Mlha, to někdy přijde. Jaa.” Kaptein přívětivě mrká modrýma očkama pod dlouhými štětkami obočí; myslím, že ty štětky nosí, aby si nemusil přikládat nad oči dlaň, když vyhlíží nějaké to úskalí.

“A to jezdíte jenom v létě, že?”

“Neei. V zimě taky. Každých čtrnáct dní nahoru a zpátky.”

“A jak jste dlouho doma?”

“Dva dni. Padesát dní za rok.”

“To je hrozné,” trne soucitná duše. “Padesát dní! A není vám smutno?”

“Neei. Docela dobré je to. Ja. V zimě, to žádné pasažéry nemáme; to bývá na lodi takhle tlustě ledu, že se musí pořád osekávat. Ja.”

“Aby to neklouzalo?”

“Neei. Aby se loď nepotopila. Ja,” vdechl kaptein uspokojeně. “Moc dobrá loď. Bude se vám na ní líbit.”

Kapitáne, hlásím, že se nám na ní líbit bude; je to tu opravdu docela útulné; palubičky jako dlaň, pár proutěných křesílek a dost, žádný humbuk; kuřácký salónek ze zeleného plyše, něco mezi bordýlkem z osmdesátých let a čekárničkou první třídy na venkovském nádraží; spisesaal z červeného plyše a tucet kabin s příslušenstvím: dvěma lůžky v podobě žehlicích prken, dvěma záchrannými pásy jménem livbelt a dvěma blivátky na mořskou nemoc. Sedět se na těch žehlicích prknech nedá, mají železné zábradlí, aby člověk nevypadl, když se loď houpe; polštář pod hlavu hubený jako dětská plínka, ale místo něho se dá záchranný pás, a je to dobré. Místo nafoukaných stewardů jedna šmajdává babička a jedna špatně naladěná teta; prostě tady se může člověk cítit jako doma.

Zrovna nad hlavou rachotí rumpál; nejdřív to trochu ruší, ale člověk si zvykne; aspoň ví, co se na lodi dělá. Ono to šramotí jinak, když se nakládá mouka, a jinak, když to jsou cihly; člověk by nevěřil, co se toho do takové lodi vejde.

Je půlnoc, a Hakon Adalstein ještě nakládá pytle a bedny v trondheimském přístavu; už zatroubil podruhé a potřetí, u šroubů to začíná vařit, Hakon se otřásl, zapraskal a počal plout. Tak šťastnou cestu a dobrou noc; teprve teď to začíná chutnat jako cesta na sever.

“Vstávej! Slyšíš, vstávej!”

“Co je?”

“Vždyť nám sem teče voda!”

“Ale neteče.”

“Teče! Stříká sem oknem!”

“M.”

“Cože?”

“Nic. Říkám m.”

“Tak prosím tě, dělej něco!”

“Proč?”

“Protože sem teče voda! Utopíme se!”

“M.”

“Proboha, tak nespí a –”

“Já nespím.” Ženatý člověk se posadí a hmatá po vypínači. “Co je?”

“Voda sem teče! Oknem!”

“Oknem? M. To se zavře a je to.”

“Tak je zavři a neříkej m.”

“M.” Ženatý člověk se zvedá ze žehlicího prkna, přeleze zábradlíčko a jde zavřít okénko. Venku je bílý den a širé moře s bílými hřebínky vln – Koukejme, ikke fjord! Proto ono to trochu –

“A kruci,” bručí ženatý člověk.

“Co je?”

“Ale, stříká sem oknem!”

“M.”

“To ti mě polilo –”

“Tak zavři okno a je to.”

Ženatý člověk tiše sakruje a zkouší zavřít okénko; ale na ty šrouby by tu měl být francouzský klíč.

“A hergot!”

“Co máš?”

“Já už jsem celý mokrý! Brr.”

“Proč?”

“Teče sem voda!”

“Ale ne.”

“Teče! Stříká oknem!”

“M.”

Konečně je okénko zašroubováno; pravda, prsty si člověk div nevyvrátil, a mokrý je jako slaneček. Honem zas pod deku a ustlat si pod hlavou záchranný pás –

Agonizující zastenání.

“Co je?”

“Lod’ se houpe!!”

“M.”

“Já dostanu mořskou nemoc!”

“Ale ne.”

“Vždyť se ta lod’ houpe!”

“Nehoupe.”

“Děsně se hází!”

“M.”

“Ty necítíš, jak se hází?”

“Vůbec ne.” Pravda, houpe se, ale ženská nemusí všechno vědět. A je to vlastně skoro příjemné; stoupá to s člověkem pěkně nahoru, pak to chvilinku váhá, loď zapraská a zas to jde plavně dolů; a teď se to zvedá pod hlavou –

“Ještě to necítíš?”

“Ani dost málo.” To je divné, když člověk najednou vidí své vlastní nohy výš nežli hlavu; vypadají tak nějak nezvykle.

“A nemůžeme se potopit?”

“Ne-e-ei.”

“Prosím tě, otevři to okno, nebo se udusím!”

Ženatý člověk slézá ze svého žehlicího prkna a otvírá zase okénko. Může si přitom na těch šroubech vyvrátit prsty, ale to už je jedno. “A kruci,” ujede mu najednou.

“Je ti taky špatně?” ptá se slabý a soucitný hlas.

“Ne, ale stříká to oknem. Už je tu zase vody –”

Chvíli je ticho, až na těžké vzdechy. “A je tady hloubka?” ozve se ustaraný hlas.

“Je. Někde až patnáct set metrů.”

“Jak to víš?”

“Četl jsem to někde.”

“Kristepane! Patnáct set metrů!” Vzdechy zesílily. “Jak můžeš spát, když je tady patnáct set metrů hloubky!”

“Proč bych neměl spát?”

“Ty přece neumíš plavat!”

“Umím.”

“Ale tady by ses určitě utopil, na takové hloubce!”

“Při pěti metrech hloubky bych se utopil taky.”

“Ale ne tak rychle!” Je slyšet tichý ševel, jako když se někdo modlí. “A nemůžeme někde vystoupit?”

“Ne-e-ei.”

“Copak necítíš, jak se ta loď hází?”

“Jaa.”

“To je děsná bouře, že?”

“M.”

Ted' se Hakon krásně vyhoupl do výše a těžce zapraskal. Na chodbě drnčí zvonečky z kabin; aha, někomu se udělalo nanic. Je stěží pět ráno, a tohle otevřené moře, Folda se mu říká, máme před sebou až skoro po Rorvik. Pěkné nadělení. Vzdechy na sousedním lůžku houstnou, už je to skoro stenání. A najednou ticho.

Starostlivý ženatý člověk honem vstává podívat se, co se stalo. Nic. Spí, jako by ji do vody hodil.

Ono to houpání na malé lodi vlastně uspává. Jako kolébka.

Jiskrné ráno, a ještě pořád otevřené moře; už to houpe míň, ale ještě pořád jaksi – nu, člověk od snídaně raději uteče; ono je na vzduchu líp. Na palubě stojí rozkročený kaptein a spokojeně září.

“Kaptein, dnes k ránu bylo drobátko drsné moře, že?”

“Ne-e-ei. Docela tiché.”

Ale už tu jsou zase ostrovy; tohle jsou myslím ostrovy Duunových rybářů; holé a oblé skály, jen trochu poprášené zelení. Strašné samoty jsou tady; svalnaté, zavalité ostrůvky, a na nich

jediný domek; jen člun a moře, a víc už nic; ani strom, ani soused, nic; jen skála, člověk a ryby. Tady člověk nemusí válčit, aby byl hrdinou; stačí, že se živí.

Rřrvik, první městečko na ostrovech; asi dvacet dřevěných domečků, z toho tři hotely, deset kaváren a jedna redakce místního listu; je tam asi dvacet stromů a nesmírně mnoho strak. Vezli jsme tam mouku a navázali věrné přátelství s jedním tamním psem; kdybyste tam náhodou jeli, tedy je to kokršpaněl a patří nejspíš k tamní radiostanici.

Kolem městečka, to už je taková pustinka; jen kameny, plazivá vrbička a vřes; ale není to vlastně vřes, nýbrž *Empetrum nigrum* čili šicha, a má černé, fádne natrpklé bobulky, podobné našim borůvkám. Pase se tam bezrohý býček a zoufale bučí, trochu jako loď, která chce vyplout; já se mu nedivím. Co není skála, je rašelina skoro bezedná; všude ji tady kopou a suší ve vysokých kupách; tak to jsou ty černé jehlany, které jsem viděl na ostrovech hádaje marně, co to je. Z té rašeliny co chvíli vykopou celé staré kmeny a černé pařezy; tady všude býval les, ale tomu už bude mnoho tisíc let; bože, jak ten čas utíká!

Hakon Adalstein bučí jako přivázaný býček; nunu, už jdeme. A kdybyste nám ujeli a nechali nás tady, nu co, taky bych si zvykl; psal bych články do zdejších Avisen a chodil bych na procházky do lesa před mnoha tisíci lety. O čem bych psal? Inu, takové aktuality, hlavně o nekonečnosti, o posledních tisíciletích a o tom, co je nového mezi trolly; a národy prý kdesi zbrojí a střelí do sebe, ale to snad nebude pravda; my přece, my lidé z Rorviku a z celého okresu Vikna, víme, že si člověk člověka váží a je rád, že má dobrého souseda. A byl tu Hakon Adalstein, docela nová a útulná loď; vezl třicet cizinců z různých národů, ale nebyli ozbrojeni a neválčili mezi sebou, nýbrž pokojně kupovali pohlednice a chovali se vůbec jako vzdělaní lidé. Ve dvanáct hodin zvedl Hakon kotvy a vydal se na další výzkumnou polární výpravu, hodlaje proniknout až do Bodo nebo dokonce na Lofoten. Přejeme statečné lodi šťastnou cestu!

Tož dál, a pozor na ledovce; tady všude byly, je tomu sotva pár set tisíc let; a všude nechaly otisky svých mocných prstů. Tady jim můžeš odkoukat jejich pracovní metodu: takový ledovec brousí ty největší hory do příkrých hrotů a věží, kdežto ty menší okrouhá do kulata nebo je okrájí do ostrých hřebenů. A kde dostal do práce pořádný masív, vyhrnul si na to rukávy a teď drtil, omílal, vykružoval a piloval, až vymlel hluboký kotel mezi temeny hor; drť vyházal a vyvalil ven jako morénu, v kotli udělal jezírko a z něho pověsil dolů vodopád, a bylo to. Je to vlastně docela prosté a napořád jednostejné, ale člověk se nemůže nikdy dost

vynadívát, jak je to krásně a silně děláno. To je to celé: i člověk by měl veliké a největší věci vybrousit do výše a příkrosti, a malé věci vlídně zaoblit.

Je tam například ostrov, Leka se jmenuje, a na něm je zkamenělá panna, kterou pronásledoval svou láskou obr Hestmannen; něco na tom bude, protože se ten obr podnes zachoval na ostrově Hestmannoy; je rovněž zkamenělý a měří i s koněm 568 metrů. Ale jsou tam i jiné skály, na kterých je vidět, že to jsou vlastně žulové kry, které se přes sebe sunuly; musela to být tehdy pohnutá doba. Je tam také na ostrově Torgetu skalní hora jménem Torghatten, která je uprostřed skrz naskrz provrtána ohromnou dírou nebo chodbou; je to dlouhé a vysoké jako gotická katedrála; já tam byl, a myslím, že to prvotně byla skalní rozsedlina, do které se sesul vrchol hory a udělal strop; ale je-li o vzniku Torghattenu jiná báje, třeba že to udělali obři, může to být také pravda a já se poddám. Na ostrově Torgetu žije asi tucet lidí; živí se vesměs prodejem klikvy, limonády, pohlednic a mořských jezků; jedna dívka, rovná a nehybná jako dřevěná socha, dokonce prodávala jednu jedinou červenou růžičku; asi je to tady ta největší vzácnost. Mimoto je z té skalní chodby krásný výhled na obě strany Torghattenu: opálové moře a v něm modré ostrůvky –

“Nespadne na nás ta skála?” ptá se úzkostlivá duše.

“Ne-e-ei. To ještě vydrží pár tisíc let.”

“Tak prosím tě, pojd’ odtud! Honem!”

A pak je Brännrýsund a městečko Bronnoy, obývané hlavně sušenými treskami. Suší se na dlouhých, vysokých plotech a páchnou tiše a s nordickou houževnatostí. Vůbec tady nahoře je svět udělán už jenom z balvanů, tresek a moře. Blížíme se k polárnímu kruhu.

ZA POLÁRNÍM KRUHEM

Té noci, já nevím: snad se mi to jen zdálo, že jsem několikrát vstal a díval se tím kulatým okýnkem v kabině ven; a viděl jsem krajinu na Měsíci. To nebyly skutečné hory a skály, co se ježily nad perleťovým mořem; takové to byly divné a hrozné útvary; nejspíš se mi to jen zdálo.

Asi jsem spal, a zatím jsme slavně troubíce přejeli polární kruh; slyšel jsem Hakona troubit, ale nevstal jsem; myslel jsem, že to nic není, že jenom toneme nebo voláme o pomoc či co. A ráno jsme už byli za polárním kruhem; nedalo se nic dělat; jsme prostě v polární oblasti, aniž bychom tu skutečnost náležitě pozdravili. Po celý život se člověk tluče a tísní v mírném zeměpisném pásmu jako pták v kleci, a pak zaspí chvíli, kdy překročí jeho hranice.

Po pravdě řečeno, první pohled na polární oblast je těžké zklamání. Tohle že je polární končina? To není poctivá hra; vždyť takhle zelený a utěšený kraj jsme neviděli od Molde: dole čtverce políček, všude hustě rozseto lidských domků, nad tím chlupy a báně kadeřavé zeleným porostem, a nad tím –

“Styrman, co je to strašně modré, co tamhle visí z těch hor?”

Dobrácký polární medvěd z Tromso, který tu slouží jako kormidelník, povídá: “Ja, to je Svartisen.”

Aha, tak to je Svartisen; a co to vlastně je, ten Svartisen? Vypadá to skoro jako ledovec, ale je to naprosto nemožně modré; a ledovec by snad nemohl jít až tak dolů, rovnou mezi ty zelené háječky –

Zblízka je to opravdu březový háj s kozáčky a křemeňáky, roste tu samá šicha s černými bobulkami a plazivý jalovec a dryatka, vstavač skvrnitý a zlatý starček; a pak je holá moréna hnědé suti, a potom skutečný ledovec, visící skoro až k moři: ohromný jazyk skelného ledu, vyplazený z firnových polí nahoře mezi štíty hor, tlustý na dvacet metrů, samé ledové balvany, propasti a lišty; a to všecko je modré jako šmolka, jako modrá skalice, jako ultramarín; abyste věděli, proto se to jmenuje Černý led, že je to tak modré, až oči bolí; dole to má siné jezírko mezi tyrkysovými krami ledu –

“Nechod’ k tomu tak blízko,” volá úzkostný manželský hlas, “aby se to na tebe neutrhlo!”

Slunce hřeje, v ledovci rachotí trhliny; zrovna u paty modrého ledu sladce kvete růžová silénka. Říkám vám, svět je strašně nepravděpodobný; až si někdy vzpomenu na všechno, co jsem viděl, nebudu věřit, že to byla skutečnost. Ještě štěstí, že jsme to viděli teď; prý toho ledovce pořád ubývá, za dvacet tisíc let snad bude po něm, říkal styrman; ale doufejme, že do té doby přijde nové glaciální období. Tam nahoře prý měří ten ledovec pět set čtverečních kilometrů; to si na něj musím sáhnout prstem – pět set kilometrů, to už stojí za to.

Teprve z dálky je vidět, jak je to rozsáhlé: věže hor, a za nimi to bílé a modré, to je Svartisen; a tamten hřeben, to je taky Svartisen a tamto, co se tak prudce leskne, to je pořád ještě Svartisen. A přijede se na zelené ostrovy, Gronry se to jmenuje; tráva po pás, bujný a líbezný park vrb, olší a osik, na balvanech si hrají lasičky; prostě typická polární krajina. Nad milými ostrůvky, chundelatými jako zelení berani, modravý hřeben hor, a za ním kovově se lesknoucí pás: to je pořád a pořád Svartisen.

Jak je tomu dávno, co se žáček učil: Severní Evropu oblévá teplý Golfský proud, vznikající v Mexickém zálivu. Představoval si to tehdy jako mocné proudění, které unáší k polárním břehům papouščí péra, kokosové ořechy a bůhví co ještě. Není tu sice kokosových ořechů, ale jinak na věci něco bude, a já nyní věřím, že severní Evropu oblévá teplý Golfský proud nebo nějaké jiné ústřední topení. Tady v Helgelandu se mu patrně zvlášť zalíbilo, i proudí si to pomalu mezi zelenými břehy a teple, téměř dojatě dýchá. Jinde, jako v Glomfjordu, kam jsme vezli mouku a zelí lidem z elektrárny, dokonce tají dech; proto je tam voda tak tichá. Je na světě málo míst tak divných a zamlklých jako nejzazší dno hluboké kapsy, která se jmenuje fjord. Je to obvykle docela úzké a sevřené mezi kolmými skalami; je to stejně konec světa jako poslední výběžek země v širém moři; je to poslední výběžek schůdného moře uprostřed širé, drsné a celkem pusté země. Ještě se na kousku skály pod vodopádem zachytí turbína, postaví se řádka domečků, a to je všechno; to ostatní je holá a kolmá skalní drapérie, majestátně zřasená a zrcadlící se v zelené vodě. Blíž k moři si takový fjord udělá kousek břehu; a už tam je lidské políčko, chalupa a široce rozhozená selská vesnice; dýše to z ní mírem, senem a treskami, neboť tady se tresčími kostmi mrví půda.

Chválabohu, na Hlíkonu Adalsteinu se neveze žádná církev nebo jiná hromadná výprava; je to skutečně útulná loď. Ať to jinde ve světě vypadá jakkoliv, tady jsme všichni zůstali hrstkou pyšných individualit bez vůdce nebo pastýře; je to na nás taky vidět; s námi lidmi je to k vydržení, jen pokud jsme jedinci. Je tu jeden norský doktor s paní, krásní a tiší lidé; a jiný Nor s obočím mohutným jako veverčí ocas, a mladý německý nakladatel, připomínající Ferdinanda Peroutku, a jeho mladá paní, Švýcarka; a německý profesor hudby, tlustý, kudrnatý a vůbec šprýmovný, a ještě jeden norský doktor, vesměs lidé slušní a znalí světa, kteří se na tu cestu dobře zásobili v trondheimském vinmonopoletu. Potom ještě jeden párek Němců, splašených a vychrtlých lidiček s brejlemi; pán pořád pobíhá po palubě a fotografuje vpravo a vlevo s rychlostí strojní pušky, zatímco jeho paní pobíhá za ním a zjišťuje podle mapy a průvodce, jak se ta hora jmenuje; nyní je, chudák, o půldruhé rovnoběžky pozadu; až přijedeme na Nordkapp a ona dorazí na mapě jenom po Gibostad, bude z toho asi rodinný

kravál. Dále dvě staré, křehoučké dámy; nevím, co chtějí na Nordkappu, ale staré dámy jsou dnes prostě všude; až jednou plukovník Etherton nebo kdo vyleze na vrcholek Everestu, najde tam jistě dvě nebo tři staré dámy. A ještě jeden norský doktor, ale ten jede domů, až k Hammerfestu; je to mladý vdovec s pěkným nunátkem a veze si nahoru nevěstu, dívku jako broskev; je tam těžká praxe, tam nahoře, mladý doktor jezdí k nemocným po Finmarken se sobím potahem nebo po sundech na své motorce; říká, že je dost nepříjemné, když člověku dojde v polární noci a za bouře na moři benzín. Dále * takzvaný mašínista; letitý pán, který po léta býval mašínistou na lodích, co jezdí na Nordkapp, ale teď je někde na zemi v elektrárně a jede na dovolenou podívat se na ten Nordkapp; jenže od Trondheimu se ještě neprobudil, a profesor hudby, který se s ním sdílí o kabinu, tvrdí, že děsně pije. Prý čistý líh a takové věci. A ještě pět norských učitelek nebo poštovních úřednic; vyskytují se sice hromadně, ale protože netvoří na lodi majoritu, jsou docela neškodné. A hejno norských skautů, nohatých darebů, kteří táboří na přídi; ale těch už je méně než včera, asi spadali cestou přes palubu; na Lofotenu jsme už je poztráceli všechny.

V Melřysundu se mašínista v proutěném křesílku na palubě probudil a zamiloval se beznadějně do mladé Švýcarky; dívá se na ni těžkýma, zamženýma očima a jeví patrné známky střízlivosti.

Zatím defilují mimo hory ve vší své kráse; tady zářící jako koruny, tamhle mračné a nasupené; některá je osamělá a strašně vyhraněná individualita, zatímco jiné si navzájem podávají ruce a spokojí se s tím, že tvoří horstvo. Každá má jinou tvář a myslí si své; říkám vám, příroda je nesmírný individualista a všemu, co vytvoří, dává osobnost; ale pro to my lidé nemáme dost smyslu. Ještě dobře, že dáváme každé hoře vlastní jméno, tak jako lidem; věci prostě jsou, kdežto osobnosti krom toho mají své jméno; tahle hora se jmenuje Rota, tamta Sandhorn a tak dále. Hory, lodě, lidé, psi a zálivy mají svá osobní jména: to samo je označuje jako individuality.

Je tam jedna skála, má jméno Landegode a je kousek za městem Bodo; a ta je tak symetrická, že vypadá jako umělá dekorace, ale je asi pravá; nicméně lidé si ji chodí ukazovat a tvrdí, že za ní je vidět obrysy Lofotenu. Chudák Landegode byla tak krásně modrá na zlatém nebi a zlaté perleti moře, že to bylo až nedůstojné. Pořádná hora nemá být tak hezká; je to, nu, jaksi nemužné.

“Ja,” děl styrman, “zrovna tady se loni potopila jedna loď.”

LEDOVCE

Jsou šedé ledovce jak kámen kostela,
jak bledý náhrobek zapadlý ve stínu,
průsvitné ledovce, průsvitné docela
jak velehory z akvamarínu.

Jsou černé ledovce, v nichž úběl sněhu mizí,
a temně spadají na plavé morény,
a v noci lesknou se jak těžké tmavé kyzy
a ve dne lesknou se chladnými prameny.

Jsou modré ledovce, jimiž už věčnost tekla
a život pohřbila v azurnou lavinu:
nejenom nebesa, i pravá hrůza pekla
má sladkou barvu ultramarínu.

LOFOTEN

Neberme věcem, co jim po právu náleží: neříká se ty Lofoty, nýbrž ten Lofoten, ačkoliv je to celá skupina ostrovů, nepočítajíc ostrůvky, skaliska, výspy a jednotlivé balvany, kterých je tu v moři rozseto se štědrostí nemalou; to víte, počítá-li se v Norsku na sto padesát tisíc ostrovů a ostrůvků, musí to už být vidět.

První ranní pohled z okénka kabiny na Lofoten ukáže žasnoucímu oku především neobyčejné množství balvanů v nejrůznějších konfiguracích; jsou nadobro lysé a zlatově hnědé na mléčně opálové hladině vody, a jen místy jim z podpaží vyrážejí trsy tuhé trávy; pěkné oblé valouny vyhlazené příbojem, skalní věže naštipané povětrím, agregáty balvanů, stáda skalín nebo

samotářské kameny; tu a tam majáček nebo výstražná věžička, tu a onde lešení z dlouhatých žerdí, asi na sušení tresek; tak tohle tedy je Lofoten. A pak vystoupí člověk na palubu, aby toho viděl ještě víc, a uzří, že z té krajky balvanů tryská do nebe kytice hor.

Kytice hor: jinak se to nedá říci; a tady je vidět, že svět vykvetl žulou, dřív než mohl rozkvést střemchami a šefíky. “I řekl Bůh: Shromážděte se vody, kteréž jsou pod nebem, v místo jedno, a ukaž se místo suché. A stalo se tak. I nazval Bůh místo suché zemí, shromáždění pak vod nazval mořem. A viděl Bůh, že to bylo dobré.” Bylo to dokonce velmi dobré, ba přímo báječné; v Lofotenu však nevzniklo jedno místo suché, nýbrž značný počet míst, které nazval Bůh Moskenesoy, Flakstadry, Vestvegry a mnohými jinými názvy a nadal je zvláštní silou; i počaly na těch suchých místech bujet balvany a skaliska jako nikde na světě; a pak začaly vyrůstat hory jako stromy v lese; žuly je tu dost, tož mohly růst jako z vody – vlastně rostou opravdu rovnou z vody: některé košatě jako jasany, duby a jilmy, a jiné vysoko a strmě jako jedle, břízy nebo topoly; i urodila se zahrada hor, která se jmenuje Lofoten; a bylo to dobré. Řekne se holá skála; ale člověk má spíš dojem něčeho překypujícího, strašné hojnosti a bujnosti; marná sláva, každé důkladné tvoření pracuje s nadbytkem, a bez vydatné fantazie se nedají dělat ani hory. Proto musí člověk jet až na Lofoten, aby viděl, co se dá udělat z každé látky, i když je to materiál tak těžký jako žula, rula, svor a prahorní břidlice.

Co se lidí týče, nemohou se asi uživit ze skal, a proto se živí. ze shromáždění vod, které Bůh nazval mořem; i loví flundry, lososy, mořské pstruhy a hlavně tresky. Ať se takové místo jmenuje Balstad, Leknes, Stamsund, Henningsvaer, nebo Kabelvåg, všude je dřevěný přístav na jehlách, kde s horlivým rachocením jeřábu vykládáme plodiny jihu, jako zelí, mouku, cement a červené cihly; a zato nakládáme bečky s treskami, sudy s treskami, bedny s treskami nebo sta otepí sušených tresek; jsou jen svázány provázkem jako klestí a vypadají jako otýpky nějaké suché, zkřivlé a suše praskající kůry; toliko pronikavý zápach naznačuje, že to je něco k jídlu. Dále je tam tucet dřevěných domků, z nichž devět jsou kavárničky řečené kafistova, jedna pošta, dva obchody s různými plechovkami, cukrovím a tabákem a jedna redakce místních Avisen. Vše ostatní (kromě telegrafních tyčí a skal) jsou tresky, visící na dlouhých bidlech, latích a stojanech, páchnoucí zkaženým klišem a tiše šelestící v nordickém vánku. Byl bych rád poznal něco víc o životě rybářů na Lofotenu, ale v této roční době asi jen suší tresky naložené zjara; říkám vám, je to těžký a hrdinský život.

Jsou místa, jako například Melbo (ale to už je na Vesteraleen), kde stojany na sušení tresek jsou největší budovou ve městě; jsou to celé treskové katedrály, kde místo varhan duní

miliardy much a zápach tresek stoupá k nebi jako kadidlo Severu; a kolem nich se na člověka vyzývavě šklebí statisíce uřezaných a vysušených tresčích lebek. Je tam (totiž v Melbo) most přes zelený zálivek mořský; ten záliv je zároveň místním smetištěm, i mohl člověk pocestný dlouho plivat do vody a pozorovat na dně zálivu staré plechovky, chcíplé kočky, mořské hvězdice, chaluhy, rozbité hrnce, obruče, střepy a hnilobu, všechno stříbřitě a tyrkysově odhmotněné a kouzelně světélkující v tůni zelené vodičky. Kromě toho se tam v bahně líně hemžil mořský čert a stála tam na dně mořském, kolmo a osaměle, neotevřená láhev piva; snad si ji tam postavil nějaký potápěč nebo mořský bůh.

Nebo může pocestný, zatímco loď vykládá mouku pro Lofoten, vystoupit na břeh a jít třeba z Kabelvagu pěšky do Svolvaeru; i objeví za skalnatou, holou obrubou moře alpsky zelený kraj s pastvinami, s hojností osik i olší; a u každého dřevěného domku zahrádku, kde slavně a skoro freneticky kvete oměj a ostrožka, a v každém okénku šarlatové pelargónie a velkokvěté, temně rudé begónie, – jaká slavnost květů tady nad polárním kruhem! A najde hladkou zátoku, kde se vykoupe a sluní na osmašedesáté rovnoběžce, a pak silně promodralý tvrdí, že to byla báječná koupel; a místní obyvatelstvo mu nabídne svou chatu, kde se poutník drkotaje zuby ustrojí mezi rybářskými sítěmi. A objeví skleník, ve kterém kvetou pnoucí růže a dozrávají rajská jablíčka, a potom pluje ze Svolvaeru dál, třeba do Brettesnes. A co tam? Nic, mouku tam vezeme; a tamní lid se na nás přijde podívat, místní krasavice budou promenovat po přístavišti a dva nebo tři podnikavější mládenci vystoupí na naši palubu, aby se znaleckou tváří vizitovali celou loď; všude to tak dělají, asi to náleží k obvyklým senzacím a radovánkám Severu. Skoro všude nás na přístavišti očekává šedivý huňatý pes, vklouzne na palubu a lehne si nám k nohám; a když loď už potřetí zahouká, musí přijít styrman a vyhodit psa za obojek z lodi. Je to, jako by to byl pořád týž huňáč; před každým přístavem se už těšíme, uvítá-li nás tam, kývaje těžkou oháňkou, “náš pes”.

Tož sbohem, pejsku, my zase jedeme dál; a toto je Raftsundet, ten hladký a světlý průliv mezi horskými štíty; ta cesta špalírem ledovců a věží a srázů, cesta mezi baštami morén a lavinami sutek, pouť stromořadím hor; tudy by se mělo plout k zámku krále na Ultima Thule, ale jede se tudy jenom do Melbo. To už je jedno, kam plujeme; každý přístav je jenom stanička skutečnosti na cestě, která je sen; ale když člověk pluje Raftsundem, měl by doplout nikam a rozplynout se i s lodí v pouhé zrcadlení. A pak by se ptali lidé v Melbo a Stokmarknesu. cože k nám dnes nedojel Hakon Adalstein? Nu, nedojel; asi se rozplynul samým okouzlením v Raftsundu a stal se z něho fantóm parníku; to se někdy na Ultima Thule přihází.

Všude na zemi jsou hodiny kolem poledne, kdy celý svět vypadá ploše, střízlivě a jaksi nezajímavě, asi proto, že slunce stojí vysoko na nebi a vrhá jen krátké stíny; ty nikdy nedávají věcem tu pravou modelaci. Tady na severu je to jiné; tady je slunce pořád tak nízko nad obzorem, že stínuje věci dlouze a bohatě jako u nás, když den je na sklonu; jako u nás, když nastávají čarovné hodiny pozdního odpoledne, kdy světlo zlátne a stíny se dlouží a věci odstupují dál a rysují se jemněji a reliéfněji než v bílém a strmém úpalu dne; i vidí člověk přejasně každou drahou podrobnost na tváři světa, ale s vábným a vznešeným odstupem dálky. Severní den má jemnost hodiny páté; a kdybych si mohl vybírat, tož dejte mi, jářku, světlo severní.

A najednou Hlkon Adalstein zahýbá a pluje rovnou proti bariéře skal; teprve v poslední chvíli se tam udělá úzká mezírka, a loď vplouvá mezi kolmé stěny na vodu tichou a nehnutou jako hladina zrcadla; to je Skřítčí záliv neboli Trollfjord, a taky podle toho vypadá. Abych citoval odborný pramen, Trollfjord je “en viden kjent fjord, trang med veldige tinder pa begge sider; begge sider asi znamená obě strany, a veldige tinder je snad něco jako skalní stěny; vskutku jsou tam skalní stěny po obou stranách, ale to není to divné; hroznější je, že člověk ztrácí jistotu, co je nahoře a co dole, – takové je tam němé a bezedné zrcadlení. I loď se sune tiše a přízračně, jako by měla z toho všeho strach; vznáší se na úzkém proužku oblohy mezi strmými stěnami, jež se propadají propastně nahoru i dolů; a docela nahoře se otvírá modrý fjord nebes. Já nevím, ale takhle nějak to snad vypadá na onom světě: tam věci také asi plavou v nekonečnu a neskutečnu, a člověku tam musí být děsně úzko.

Abyste neřekli, přidám vám k Lofotenu přívažkem ještě celý Vesteralen; je to také souostroví, ale neuspělo udělat se docela pro sebe; tak například část ostrova Hinnoy se počítá k Lofotenu a druhá půlka k Vesteralenu, a s Austvlgry je to zrovna tak. Já bych se na jejich místě rozhodl pro Lofoten, ale nemíním se tamním ostrovům míchat do jejich osobních záležitostí.

Vesterlén je místo oplývající sušenými treskami a mračny; když jsme tam pluli, líhly se zrovna mladé mraky. To začne ze skalní kotliny stoupat chuchvalec mlhy, šplhá čile výš a uchytí se na temeni hory; tam chvíli vlaje jako prapor, načechrá se, rozbalí se, načech se odpoutá, dá se na cestu a ukropí přehršlí deště na ocelovou hladinu moře. V tu chvíli píší u nás meteorologické stanice, že se do našich krajů blíží od severu porucha. A jindy zase pluje po nebi bílý obláček, zachytí se o štít hory a nemůže dál; chtěl by se uvolnit, brání se, ale asi se nějak natrhl či co; začne plihnout a splaskovat a pomalu klesá, lehne si na hory jako těžká duchna, stéká po nich, podoben husté kaši nebo smetaně, a pak se bídne, chabě a bezmocně

rozplyne v mlhové cáry. Tak to chodí, když se nedá pozor na temena hor. Ale ty mlhové hadříky se v klíně hor zase vzpamatují, počnou čile šplhat výš a tak dále; tím způsobem se na Vesteralen, na Islandě, v Grónsku a jinde vyrábějí mračna.

V Melbo počal pasažér, řečený mašinista, opět pít, tentokrát asi ze žalu; já myslím, že za tím byla ta hezká Švýcarka. Pil čistý líh až po Stokmarknes, načež někde před Sortlandem upadl do bezvědomí; německý profesor hudby, který se s ním sdílí o kabinku, ho pečlivě přikryl a po celou noc ho chodí starostlivě hlídat, je-li ještě živ. Říkám po celou noc, ale nebyla žádná noc; jenom se kolem půlnoci udělalo trochu neurčitě a divně, člověku se nějak sevřelo srdce, lidé potichli, veselý německý profesor se slzami v očích mluvil o smrti své maminky, a pak už byl zase bílý den. Nu, co dělat; člověk jde spat, a neví vlastně proč. A najednou, bum!

“Slyšels tu ránu?”

“M,” bručí ženatý člověk.

“Nenarazili jsme na něco?”

“Ne-e-ei.”

“Tak co to bouchlo?”

“ — — — třeba nám praskla pneumatika, ne?”

Ale nebyla to pneumatika; to jen velrybářská loď pár kroků od nás vypálila harpunu po velrybě. Člověk nemá to štěstí, aby to viděl.

TROMS

“Litt bagbord,” káže malý důstojník na můstku.

“Litt bagbord,” opakuje muž u kormidla a otáčí kolem.

“Hart bagbord!”

“Hart bagbord.”

“Stödig!”

“Stödig.”

Tady vlevo, to je Trondenés Kirke, nejstarší kamenný kostelíček kraje, podnes obehnaný valy. Je šedý den, šedé moře s bílými chocholy vln, chvílemi stříkne studený déšť. Dole v kabině chroptí mašínista; neprocitl už čtyřadvacet hodin, a tlustý německý profesor je téměř přepadlý samou starostí. Neumí sice ani slovo norský, a mašínista už od Trondheimu nemůže vůbec mluvit; ale když už jednou lidé žijí pohromadě, mají, sakra, k sobě trochu citu, ne?

“Litt styrbord,” povídá důstojník.

“Litt styrbord.”

“Stödig!”

“Stödig,” opakuje muž u kormidla a dívá se modrýma očima do mléčného obzoru.

Mraky stoupají, bude přece jenom pěkný den. Ten mokrý, šedivý přístaveček, to je Rolla; jen mlha, kamení a tresky, a nad tím hory, pořád a pořád samé hory a mraky. Jen co vylodíme mouku pro lidi z Rolly, pojedeme se podívat zase na jiné mraky. Hergot, jak to až do kostí zebe na návětrné straně! Kapitáne, co dělá barometr?

“Klesá.”

“To je chyba, že?”

“Ne-e-ei, to je dobré. Budeme mít západní vítr.”

Koukej, jak v zeleném přítmí pod trámy přístavu stoupají duhové medúzy, podobné obrovským chrchlům; zlaté a rudé mořské hvězdice rozpínají svá tuhá ramena, a těch rybek co se tu rojí, a ten věčný, mihotavý meandr odrazů na vodě – Pravda, chladno je; ale nevidíš, jak je tu zato krásně smutno?

I spadne pleskající liják na palubu a zastře moře i skály stříbrnou tkaninou; mokrá prkna dýmají ve slunci, duha sklene svůj jemný oblouk mezi mořem a horami, zamrholí jasná přeprška, a je něžný, zářivý den. Styrman nás veze, aby nám ukázal vnitrozemí okresu Troms; to je jeho rodný kraj. “Ja, Troms,” bručí mladý obr. “Vy mně potom musíte říci, je-li tam u vás dole taky tak krásně.” A veze nás do hor dlouhým údolím břízek a lesů, údolím hučících bystřin, údolím dřevěných chalup krytých drnem; jezírka v březovém polesí, plná modrých pstruhů; potůčky propadající se pod skály, staré závaly kamenných lavin, dávno zarostlé lesem, hnědá rašeliniska s porostem klikvy a brusnice, kapradí, bahenky a siné vrbičky – má

pravdu styrman. Temné jezero na dně doliny, na hnědých balvanech zelená a stříbrná řeka v kaskádách, z hor visí dolů bílé závoje vodopádů. Styrman má pravdu.

Za hnědou vesnicí kulaté chatrče, celé z drnu: to jsou první Laponci, které jsme potkali; jsou sice usedlí, ale je to hrozná bída; ta spousta děcek, samá křivice, a plaché je to jako plch. Ty chyše mají kostru z latěk, na to se naklade drn a trochu se to podepře kameny a klacíky; nahoru se zapíchne plechová roura, a je to; a bydlí v tom nejmníh tucet lidí. Čím se živí, to nevím, ale nežebrají ani nekradou; dost jich je plavých a světlookých, ale na očích a lících kostech jim to je vidět: je to už přece jen jiný svět.

Styrman má pravdu: bez konce je severní les, i když je to jen pokřivlá a klečovitá bříza, tak trochu strašidelná se svými bílými pni; i když je to jen řídká a uzlovitá borovice; i když je to jen zakrslé křoví olší a vrb; i když jsou to jen pahýly a pařezy něčeho, co bývalo lesem, dokud nepřišel člověk, lavina nebo jiná pohroma. Je to vlastně spíš tundra nežli les; je tu tak maličko půdy, že ani nemohou zapustit telegrafní tyče do země a musí je obezdít kamenem, aby stály. Na míle cesty (počítám ovšem v mílích námořních) není lidského příbytku, leda rozvalená laponská chatrč; a přece na kraji tundry visí na březovém pni poštovní schránka; kdybych věděl, kdo si z ní vybírá svou poštu, poslal bych mu gratulaci k vánocům a pohlednice z různých měst a zemí, aby se to dostalo do té osamělé schránky v severním polesí. A protože tady v horách nemohou sušit tresky, suší na dlouhých stojanech aspoň rašelinu; to všechno jsem nakreslil, aby každý viděl, že styrman má pravdu a že Troms je nejkrásnější okres na světě; nakreslil jsem i bezrohé norské kravky, pasoucí se v březoví na ježatých trsech trávy, ale Bardufos jsem nakreslit neuměl; je příliš veliký a nevím, jak se kreslí vodopád tak, aby se divákovi přitom točila hlava a aby pocítil děsnou chuť skočit do té zpěněné, letící a burácející vody. Místo toho jsem nakreslil údolí Malselvu s jezerní hladinou řeky, kde nás převezla pramice; ten sníh nahoře byl růžový a hory bohatě zlacené a Malselv modrý, zelený a zlatý, – říkám, styrman měl pravdu; ja, en herlig tur.

A nádvkem jsem si ještě nakreslil norské domečky z Bardudalu i Malselvdu; jak vidíte, jsou stavěny dílem na nožičkách, dílem na kyklopské podezdívce, asi kvůli sněhu a vodě; jsou roubeny z hnědých trámů a fošen, střídavě kladených kolmo a vodorovně, což dává norským chalupám zvláštní a výraznou tvář; mají pěkně vyřezávané okenice, v oknech plno kytek a místo střechy huňatou čepici z mechu, trávy, vrbice a někdy i břízek a smrčků. Prostě styrman měl pravdu.

“Ja,” bručí mladý obr. „Ale počkejte, až uvidíte Tromso.”

V Tromsø má totiž styrman ženu. [* Tromsø, řečené Paříž severu, hlavní město okresu Troms; deset tisíc obyvatel, sídlo vinmonopoletu, biskupa a výprav na tuleně; dále se vyznačuje muzeem, krásným okolím a tím, že leží na sedmdesáté rovnoběžce. Čilý obchod s pohlednicemi, čokoládou, laponskými papučemi a tabákem, jakož i severními kožišinami; mohl jsem si tu koupit na památku čerstvou mroží hlavu, ale byla příliš veliká a hrozně smrděla. Chodníky města Tromsø jsou hojně oživeny Lapenci v krojích a vycpanými ledovými medvědy, a víc už o Tromsø nevím, – jen to, že odtud vylétl Amundsen s francouzskými letci na svou poslední cestu na sever; mluví o tom pomníček hned u přístavu.]

NORSKO

Je voda fjordů tiše tesklivá,
na břehu bílých mušlí ječí racek,
a strážci majáků, pohřbeni zaživa,
mávají lodi rukou rezignace.
Bledá kleč březová vyzvání kravek zvonci,
ve vodě nastydlé se sněhy zrcadlí,
led s mořem hovoří o počátku a konci,
kdy hory zvedly se a hory zapadly.
Jak moře hluboká a jako hoře nemá
je voda fjordů; severní den bílý,
zář sluncí půlnočních a noc, jež konce nemá.
hlubinným svítáním ji do dna prosytily.
Je slepým cílem ryb a zamyšlených člunů,
je nářkem soba, jenž chce z hory k hoře,

je cestou stříbrnou pro bledou zimní lunu,

je voda fjordů nostalgií moře.

Jak hnědé chaluhy, jak zeleň lišejníků,

šedá jak olovo a jako racek mléčná,

modrá jak oči krav a oči námořníků,

voda fjordů vodou neskutečna.

SUNDY A FJORDY

Já vím, že se to nedá slovy pořídit; slovy se dá mluvit o lásce nebo o květinách polních, ale se skalami je to těžké; copak se dá slovy popsat obrys a tvar hory? Já vím, říká se tomu fantastické obrysy, divoké štíty, mohutné masívy a podobně, ale to není to; pouhými slovy nemůžeš jet jako palcem po hřebeni hor, ani vzít do štipce nejvyšší hroty, abys namakal s rozkoší jejich hrany, zlomy a výbrusy; slovy nemůžeš jako celou dlaní hmatat větvení hor, jejich kostnatou páteř, jejich mocné údy a šlašité spoje, jejich děsné šíje, bedra a zadnice, ramena a stehna, kolena a hnáty, klouby i svalstvo; bože, jaká anatomie, jaká krása! jaká to jsou nádherná lysá hovada! Pravím, to všechno se dá vidět a hmatat očima, neboť oči jsou božský nástroj a nejlepší část mozku; jsou citlivější než konečky prstů a ostřejší nežli špička nože; co všechno se dá očima pořídit, ale slova, jářku, nejsou k ničemu; a já už nebudu povídat, co jsem viděl.

Pravím, zkřehlými prsty jsem se pokoušel nakreslit věci, které jsem viděl; vítr nevítr, já musím rýsovat horu za horou: tady tu strašně zavalitou, vykynutou do atletických hřbetů, slabin a kyčlí jako odpočívající zvíře; nebo tu plavou a nasutou jako z písku, jako by ji někdo nahrnul a naházel lopatou ze samých sutin; nebo tu, co vypadá jako faraónův trůn s rameny z morén a lenochem z ledovce; tu vykrouženou a vykotlanou ledovcem jako jícen sopky, tu vykousanou jako krajíc, tu naježenou z břidlicových jehlic, a co já vím, jaké ještě; kdybych aspoň byl geolog, abych věděl, jak to všechno vzniklo! Potahoval jsem zmrzlým nosem nad svým sešitkem na straně návětrné a mnul jsem si ustydlé ruce na straně závětrné, aby mi neušla žádná hora; ale co dělat, není to pořád to pravé; říkám, vzduch a barva se nedá

nakreslit, to by se muselo vyličit slovy nebo čím; takové tam jsou stíny, průsvitné jako chalcedon, hladké jako kov, dlouhé jako tkanina; takové zlaté a kosé světlo, takové měňavé, jasné, atlasové moře, tak modrý a zvonivě čistý vzduch; a tam, kde se moře dotýká země, je tenká stříbrná čára, lesklá jako rtuť; avšak co se moře týče, s tím už se nedá dělat nic tužkou ani slovem.

Pravda, on už obyčejný širý oceán je nevýslovný; má své chvíle strašlivé indigové modři nebo sychravé šedi nebo opálové, rozteklé světlosti; je žihán bělostnými hřebeny přílivu, zježen krátkými ostrými vlnkami nebo dlouze pruhován válením těžkého moře; ale to všechno, říkám, není nic proti vodám norských sundů. Tady se to drobně a stříbrně čeří jako horské pleso; obepluje se výspa ostrova, sund zešedne jako olovo a dlouhé vlny s bílými chocholy si začnou podávat loď. Tamhle ta vlna na obzoru, ta bude dobrá; valí se rovně k lodi, teď sbírá všechny své síly, hučí, burácí a hrne se na nás; jenže špatně si to vyměřila, překrojili jsme ji a jen jsme se taktak otráslí; ale už je tu druhá, propadá se pod loď a teď nás nabírá na plece; cítíš, jak nás to nese nahoru? Haha, ta byla! Tak, a teď se propadáme my, zatímco zád' lodi stoupá; kampak až poleze? Zastavila se a chvíli váhá; pak to zapraská, zašumí, a celý Hakon se vláčně zhoupne zároveň z boku na bok a od zádi po před', a stříkne to až na palubu; a poutník se drží zábradlí a křičel by radostí; člověče, to je to pravé! Pozor, pozor, teď jde jedna onačejší; má bílé drápy a hrbí se jako ke skoku; a najednou se pod loď rozplynula. Ba ne, nerozplynula, už nás má; před' letí srážně nahoru, a co teď? Nic; celá loď se plavně a hladce snáší dolů a praská libostí ve všech kloubech. A teď jsme například zase v závětrí za ostrovem; jen krátké vlny narážejí na bok lodi nepříjemnými otřesy. Napříč sundu se třpytí stříbrná čára; zničehonic plujeme dlouhým jezerem něžně a sladce zčeřeným; tisíce drobnými, mihotavými ploškami se v něm zrcadlí zlaté a modré skály s bílými sněhy nahoře. Sund se zužuje, je to už jen taková stezička mezi skalami; tady se voda propadla do naprosté neskutečnosti, hluboce zelená, hladká jako olej a tichá jako sen; nesmíš ani dýchat, abys ji nezčeřil a neroztřásl v ní ten strašný a čistý odraz hor; jen za lodí se táhne nádherný paví chvost zvlněné kýlní vody. I rozestoupí se hory a udělá se širá a světlá hladina plná oblohy, hedvábně navlněná, aby se víc leskla, perleťově zářící a olejnatě měkká; hebkými, klouzavými kmity se v ní zrcadlí zlaté a ametystové řetězy hor. Bože, co si s tím mám počít! Ale to ještě pořád není to pravé; sund je jenom sund, kdežto fjord je, jak bych to řekl; zkrátka to už ani není z tohoto světa a nedá se to nakreslit, popsat ani zahrát na houslích; lidi, já s tím praštím; copak mohu podat zprávu o něčem, co není z tohoto světa? Zkrátka jsou to samé skály a dole je hladká voda a v ní se to všechno zrcadlí; a je to. A na těch skalách leží věčný

sníh a splývají vodopády jako závoje; ta voda je průhledná a zelená jako smaragd nebo co, a klidná jako smrt nebo jako nekonečnost, a strašná jako Mléčná dráha; a ty hory nejsou vůbec skutečné, protože nestojí na žádném břehu, nýbrž na pouhém bezedném zrcadlení; říkám vám přece, že to je jenom přelud! A někdy, když ve skutečném světě přichází hodina večerní, stoupá z té vody takový jemný a rovný závoj mlhy, a z ní vystupují štíty a řetězy hor, nadýchané z kosmických mlhovin; tak vidíte, neříkal jsem, že to je jiný svět? A my nejsme žádný Hakon Adalstein, nýbrž loď stínů, jež se bezhlasně šine po hladině mlčení; a je hodina nultá, které se na lidské planetě říká půlnoc, ale v tomto jiném světě není noci ani času. A viděl jsem půlnoční duhy rozpjaté od břehu ku břehu; zlatý a vlahý západ slunce se zrcadlil v moři mrazivým úsvitem jitřním, viděl jsem červánky večerní a ranní splývat v rozechvěném záření vod, stříbrný hřeben slunce pročísl jiskřivou hladinu moře; tu počaly se hrozně třpytit lesklé pěšinky mořských bohů na vodách, a byl den. Dobrou noc, dobrou noc, neb už je den, hodina první; hory se zastřely slunečním závojem, na severu bíle svítí otevřený sund, moře studeně šplouná a poslední pasažér na palubě počal zimomřivě číst novou knížku.

PŘÍSTAVY A ZASTÁVKY

Pravda, na přístavy bych málem zapomněl; ale tady už žádné nejsou, leda Lyngseidet a Skjervoy a ten, jak se jmenoval, co tam kvetlo tolik divoké ostrožky, vrbice, mléčivce a hluchavky; to už je jedno, ale v Lyngseidet je bílý dřevěný kostelíček mezi sušícími se rybářskými sítěmi, a spousta malých, dvoukolých kočárků pro turisty, a kousek dál v zeleném údolí tábor pravých laponských nomádů; ti se sem totiž stěhují s příchodem turistické sezóny a žijí tu svým původním, polodivokým životem, dojíce soby a čarujíce a prodávající turistům kudly vyřezané ze sobích parohů, laponské papuče, výšivky a polární psy. Pokud vím, živí se Laponci hlavně tím, že běhají po Narviku, Tromso nebo Hammerfestu v malebných krojích (s úzkými nohavicemi, zobákovitými láptěmi, přepásanou kazajkou a červeným chocholem na čepici) a prodávají cizincům dřevěné lžice, kožišiny a sobí parohy; dále tím, že žijí ve stanech a nechávají se fotografovat. Jsou jinak velmi skromní, drobní a degenerovaní; a mají úžasný, opravdu divošský sluch.

“Čapku,” bylo na mne česky zavoláno, “pojd’ se podívat na toho prcka!”

“Čapku, pojd’ se podívat na toho prcka!” opakovala jedna zubící se Laponka bezvadně a zřetelně.

“Čapku,” broukal scvrklý děda, “pojd’ se podívat na toho prcka! Čapku! Čapku!”

“Čapku,” pokřikoval celý tábor.

“Karle, slyšíš je?” bylo mi česky řečeno.

“Karle, slyšíš je?” opakoval tábor jásavě.

“Čapku, pojd’ se podívat na toho prcka!”

“Čapku! Čapku!”

“Jsou to neřádi,” podivil jsem se nahlas.

Stará Laponka pokývala vážně hlavou. “Jsou to neřádi,” řekla. “Karle, slyšíš je? Čapku, pojd’ se podívat na toho prcka!”

(Toho prcka jsem si tedy nakreslil. Na prodej bohužel nebyl.)

Ano, ale abych nezapomněl na ty přístavy: jsou si všechny podobné a liší se jenom velikostí. Někde je to jen dřevěná kůlnička a víc už nic, leda jedna nebo dvě rybářské chaty, hnědé a šeré jako ty balvany, na kterých stojí; jinde je kolem přístavu a jeho bachratých skladišť rozhozeno celé dřevěné městečko, jeden hotelet, devět kafistov, dva nebo tři forretningen se vším možným zbožím, jedna redakce a někdy i jeden kostel. Ve dne na tom nic zvláštního není, je to nudné, čisté a drobet opuštěné; ale když se tu spustí kotvy (chci říci, když se přiváže loď k přístavišti) v hodině nulté nebo o jedné, o dvou hodinách ráno, má to své divné a jímavé kouzlo; všechno je zavřené, ale děti si hrají u přístavu, mládenci a dívky promenují po hlavní ulici a hlouček místní honorace přešlapuje na brygge, aby si popovídal s kapitánem nebo styrmanem o běhu světa a jiných novinkách; asi se jim v té bílé noci, v tom lichém světle půlnočním nechce vůbec jít spat. A tu si člověk uvědomí, že v zimě na té hrstce dřevěných, čistých domečků po týdnů a měsíce leží polární noc; teď mají svůj nekonečný severní den a nemohou se ho nabažit; proto se chápou jako flamendři každé příležitosti, aby ještě nějak protáhli své slavné a nenasytné bdění; co se milenců týče, ti asi chodí na schůzku za nejbližší mrak, jelikož háječků ani soumraků zde není. I pohlíží pocestný s hlubším pochopením na způsobné dřevěné městečko, které za nic na světě nechce jít do hajan, a trochu

ho u srdce hřeje pomyšlení, že sem pomáhá dovážet zelí, solené hovězí maso a příjemné vzrušení.

A když už je řeč o přístavech, nebudiž zapomenuto ani na majáčky, plovoucí bóje a všelijaké ty navigační signály, co nám vroubí cestu skoro jako alej. Teď v té bílé noci ani nemrkají bílými nebo červenými světýlky; ale buďte pozdraveny za to, že svítí lodím a lidem v zimní noci. Pozdrav bůh, osamělá věžičko, haló, chatrči rybářská, uctívá poklona, luxusní parníku, který nás předháníš na Nordkapp; my se s tebou honit nebudeme, protože vezeme náklad pro lidi; ale pozdravit můžeme, protože na moři už je takový zvyk. Abys věděl, tuto noc jsme zastavili v širém sundu, protože na nás kýval veslař na člunu; i vzali jsme na palubu paní, která neměla s sebou nic než květináč s pelargónií; taková my jsme loď, pane. Žádný zářící a přepychový parník, pane, ale lodička s lidmi a zelím a moukou, a má účta; aby vás v tom smokingu neofouklo.

Abych nezapomněl, mašinista se ještě neprobudil, už to trvá třetí den; konečně přestal chroptět a začal pomalu modrat a klepat bradou.

Tlustý německý profesor to běžel hlásit kapitánovi; a že prý mašinista je v posledním tažení.

“Ne-e-ei,” děl kaptein chláholivě. “Já ho znám.”

Dobrák profesor svolal tři norské doktory od Bergenu po Hammerfest, kteří náhodou pluli s Hakonem na sever. Slavné lékařské konzilium navštívilo mašinu a vydalo bulletin: srdce špatné, zničená játra, ledviny v tahu; chlap ještě pár let vydrží. Byla z toho radost veliká a padlo na ni mnoho whisky, ginu i akvavitu; avšak nikomu se nic nestalo, a ráno už stál mašinista na palubě, střízlivý a hrozně rozpačitý; a těšil se obecným sympatiím.

Pravda, byl tam ještě jeden záliv, jmenoval se Altafjord nebo Altenfjord; byl velmi krásný a velmi perleťový; mimo jiné jsem tam pozoroval, jak se rodí pahorky: prostě pučením, abyste věděli. Taková březí, telící se hora ze sebe vychlípí dlouhé rameno, to se na několika místech přeškrtní a udělá ze sebe mladé pahrbky; láčkovci a jednobuněčné řasy to dělají taky tak.

A odtamtud nás podle Altaelvu dovezli nahoru, na horské plató ve Finmarken; vezli nás zeleným úvalem pěkných, širokých statků, hlubokou tůň lesů, po bariérách vodopádů, podle jezírek a rašelinových tratí; a pak už jen březovou klečí a kamením a plazivou vrbičkou; ještě kousek výš, a tam už je střecha Norska: bez konce holá planina, obrovská žulová kraťochu zvlněná a trochu přelámaná, samý bludný balvan nebo skalní teráska, samý močálek,

samé třasovisko; jen každých pár kroků kamenný kužel s křížkem, to aby lidé věděli, kudy jít, když napadne sníh. A zsinale je to, mrtvolně, bělavě, strašidelně zsinale; to dělá bílý lišejník, křehký jako krajka a bledý jako plíseň; ještě suchopýr tu roste se svými bílými, vatovými vločkami, skřípina a smilka tuhá; roste tu šicha a bahenní moruška, ostružina Laponců, se svými velkými, trpkými, červenými plody, a plazí se tu břízka na prst vysoká; všude se to houpe pod nohou, pozor, drž se té kamenné suti. A kam to vede dál? Nu, nikam vlastně, to je jaksi konec světa; dál už nevedou cesty, dál není nic než několik laponských jmen na mapě; že by tam někdo mohl žít, to nevím; na to je tu příliš smutno. A příliš mnoho komárů.

Jedeme dolů bílou nocí, jedeme klečovou břízkou a nordickým lesem a údolím hučících peřejů. Koukám – myslel jsem, že to na zemi leží rozsochy suchých haluzí; a zatím to jsou shozené parohy sobí.

70° 40' 11'' s. š.

Ale teď už to opravdu začíná být sever; pusto, lidi, docela pusto, jen studené moře a holý kámen; tady už ani hory nemohly narůst, jsou, jako by je nahoře uřízl; jen žulové kry, spadající srážně do moře, na temeni lysá a drobet zelenkavá plošina, jen taková nazelenalá plesnivina či co, a víc už nic; ale styrman slíbuj, že bychom mohli uvidět velrybu. Jen racků přibývá; houpají se kolem lodí, chytají hřebínky vln do pařátů a křičí; jsou to jediní žebráci na celém severu.

Nu tak vidíš, tak vidíš; konečně je tady v koncích i veškerá krása a malebnost; mnoho-li chybí, abys už přišel na kloub holé a přísné velikosti světa? Bože, já vím, jsme jen maličká planeta; a mnoho-li na ní znamená ten klikatý a divný výběžek, který se jmenuje Evropa? Ale díval jsem se na hvězdy sedě na řeckých sloupech v Girgenti, dýchal jsem vlahý, mátový vzduch na Montserratu; a teď potahuju omrzlým nosem v Sorřysundu a cekám, uvidím-li velrybu. Já vím, to všechno nestojí za řeč, a jiní viděli stokrát víc; ale jsem evropský lokální patriot, a kdybych už nic víc neuzřel, budu do smrti říkat: viděl jsem velikost světa. Možná že naše planeta jednou vychladne; nebo se o to postaráme my lidé a uděláme ze světa takovou paseku, že nebude ani racků, aby křičeli nad vodami; ale kdybychom se rozkrájeli, nemůžeme porušit velikost světa. Já vím, není to valná útěcha; žijeme v nedobré době a naše srdce je sevřeno starostí; ale svět je veliký.

“Nejsevernější město Evropy je Hammerfest”: tak jsme se učili ve škole, a náhodou je to pravda; ale pravda také je, že kousek za Hammerfestem je nejsevernější les Evropy (je to

trochu březové kleče) a že největší budova ve městě, ba v celém Norsku od Trondheimu až po Nordkapp, je zdejší blázinec; což vnuká člověku představu, že zdejší život má asi své stinné stránky, jako je například polární noc. Ale jinak se Hammerfest tuze neliší od Tromso nebo Harstadu nebo jiných měst od Bergenu nahoru; je stejně dřevěný a stejně čistý, má dvě nebo tři ulice stíněné telegrafními tyčemi, v každém domečku krám s tabákem, čokoládou, porculánem a pohlednicemi, – tady ty krámy s poživatinami jsou samá plechovka; v každém okně mají kaktusy (zejména rodu *Cereus* a *Echinopsis*), a maminky tu vodí malé děti na provázku, a to je celkem všechno, co tu potká těkavé oko pocestného. Jde-li pak o pár kroků dál, zůstane město za ním a dokola jsou jen skály a skály; tu a tam polštářek horské silénky, zvonek nebo lomikámen, a dole šumí a vzlyká šedivé moře; a pak už není nic než lysé a bezlidné ostrovy. To tedy je to nejsevernější město Evropy. Kde už je konec sedláka, tam může ještě žít rybář; a kde už je konec rybáře, tam se ještě uchytí kramář, vývozce a účetní. Říkám vám, nejsevernější známka života je obchod; a lidský pokrok se nezastaví, dokud na severním pólu nebude dřevěný krámk s pohlednicemi, tabákem a pletenými rukavicemi; a nějaký ten účetní se tam snad taky užíví.

Dále je tam (totiž v Hammerfestu) veliký a znamenitý přístav; kotvila v něm celá bílá *Stella Polaris*, a lodi z *White Star*, lodi z *Cunard Line*, francouzská dělová loď, šedá a holá, a veliká černá uhelná loď ze Svalbardu, ze které zrovna vykládali uhlí, finské lodi s dřívím, velrybářské parníčky s kanónkem na přídi, rybářské motorky, barkasy, plachetky a čluny; to je zvláštní, když člověk pluje po moři, naroste v něm silná kolegalita ke všem lodím, které potká, ať je to padesátitisícitunový transatlantik, nebo houravá bárka se slanečky; prostě musí na ně zamávat a přát jim šťastnou cestu. Snad to tady přešlo lidem do krve, a proto zamává šofér na pozdrav cyklistovi a pěšák šoférovi; i na zemi se tu lidé setkávají důstojně a přátelsky jako lodi na širém moři.

“Pěkná loď,” říkali jsme znalecky, když jsme potkali takovou *Stellu Polaris* nebo *Bremen*, ale zdravili jsme ji jen tak se zdvořilou distancí; člověk se přece nebude vnucovat takovým velmožům; říkám, lépe si je držet trochu od těla. Ale když jsme míjeli rozhoupaný člun nebo horlivou motorku, co si to frká od ostrova k ostrovu, divže jsme nepřepadli přes palubu, jak jsme házeli rukama a točili čepicí na pozdrav. Šťastnou cestu, statečná lodičko z Lofotenu, haló, parníčku z Öksfjordu; my malí musíme držet dohromady na každém moři.

Ale teď už je to opravdu trochu drsné; fouká to rabiátsky a ostrý příliv co chvíli zhoupne Hakona na bok. Je to k smíchu; člověk chce přejít palubu a rázně vykročí, a paluba se mu sama zvedne ochotně k noze; chce došlápnout, ale paluba ustoupí a člověk má hloupý pocit, že padá, jako když potmě nevidí schod a šlápne do prázdna. Avšak kdo už z jakýchkoliv pohnutek vrávorat mátožnou nohou po nejisté půdě zemské, je v tom za chvíli jako doma. Já myslím, že nejlepší prostředek proti mořské nemoci je láhev koňaku; musíte ji ovšem vypít na pevnině a potom se cvičit v chůzi; i získáte trénink, který vám může být jednou na palubě dobrý. Budete se mistrně potácet a balancovat a hledat pod nohama půdu; hlava se vám bude točit a budete se chytat kapteina, lan i zábradlí, ale v duši vám bude báječně a rozjařeně a budete zpívat a hlaholit, zatímco duše abstinentské v kabině stenají a šeptají modlitby předepsané pro hodinku smrti. Probatum est.

Břehy jsou tu tmavé a holé, udělané z prahorní břidlice; nahoře je to glaciálním obdobím ohoblováno do plochy jako stůl, a k moři to spadá černě a strmě; strašně přísný kraj je to, ale má to styl a velikost skoro tragickou. Pořád stěna za stěnou, bez konce lysé náhorní plató, přervané strmými roklemi, zsinálé lišejníkem a plesnivě olezlé nizoučkou vegetací. Je to příšerná melancholie; člověk se ani nepodiví, když si to Hakon Adalstein začne zničehonic perendit rovnou do černé skalní stěny; asi je to sebevražda, kaptein stojí s rukama v kapsách v otevřeném černém kabátku a jen tak pro sebe mrká, malý, černý důstojník na můstku říká mezi zuby “stödig, stödig” –

“Stödig,” opakuje muž u kormidla a dívá se modrýma očima na černou skálu. Už jenom deset metrů; ta skála není zlá, ale před ní trčí špičatě z příboje dost nepříjemné černé útesy. Tak co?

“Hart bagbord,” povídá černý důstojník.

“Hart bagbord,” opakuje muž u kormidla a točí kolem; Hakon Adalstein chraptivě zatroubil, a najednou to na skále zavířilo jako bílá metelice; tisíce, desetitisíce křičících racků krouží kolem skály, a teď teprve člověk vidí, co jich tam ještě sedí na každé skalní římse; vypadá to jako porculánové izolátory na střeše telefonní centrály. Loď zahouká znova, a tu se zvednou celé lavice bílých racků a krouží jako sněhové vločky kolem černé stěny. Tak to tedy je Fugleberg neboli Ptačí hora.

“A čím se tu ti chudáci ptáci užíví?” stará se soucitný hlas po mém boku.

Inu čím; asi rybami.

“To je hrozné,” vydechl soucitný hlas. “Chudáci ryby!”

A pořád skála za skalou, všechny si jsou podobné, všechny stejně beznadějně holé a strohé až tamhle po tu poslední. Hakon Adalstein dlouze zabučí a zamíří si to rovnou do té kolmé a černé stěny.

“Zase Fugleberg?”

“Ne-ei. Nordkapp.”

Tak vida, Nordkapp. Člověk by řekl, že ta Evropa se končí trochu náhle, jako by ji ut'al; a trochu smutně. Pravda, je to jako černá ořízka. Kdyby se k ní člověk blížil od severu, řekl by asi: Propána, co je tohle za smutný a veliký ostrov? – Inu, je to taková divná země, země starostí, Evropa jí říkájí; mohl by to být ráj na zemi, ale čert ví, nějak to nechce jít; proto je tu ta varovná černá skalní tabule. Ona vlastně není doopravdy nejsevernějším bodem Evropy; ten je na tomhle nízkém a protáhlém útesu, který se jmenuje Knivskjaerodden, což znamená nůž; a vůbec nejsevernější místo pevniny je tamhle dál na Nordkynu, kdežto Nordkapp je jenom konec ostrova Mageroy. Ale to je jedno; Evropa si vybrala Nordkapp za svůj nejsevernější bod; myslí si, když už konec, ať aspoň stojí za to. Ona si vždycky tak trochu potrpěla na okázalost; tož předstírá aspoň onačejší konec, než jaký opravdu má.

Konec Evropy; tam nahoře za tím bílým mořem jsou sic ještě Medvědí ostrovy a Svalbard, ale to už se tak nebere. Tak vida, konec; tak jednoduše a stroze, tak velkým a nepatetickým vykřičníkem se končí naše pevnina se svou celou historií: něčím tak pravěkým a původním, jako je tahle skalní stěna. Já vím, jednou na ní bude ohromný nápis SHELL nebo FYFFE'S nebo co; ale zatím to tu stojí čistě, velce a vážně jako na začátku světa. Ba ne, to není konec Evropy; to je její začátek. Konec Evropy je tam dole, mezi lidmi, tam, kde mají nejvíc napilno. –

Pomalu, pomalu obeplouvá Hlkon Adalstein černou skálu a spouští kotvy v zálivu Hornvika; budou se lovit čerstvé ryby, aby byla nějaká změna po trondheimských konzervách. Kdo chce, může tahat za předlouhou šňůru tak dlouho, až mu najednou začne rybářský vlas utíkat a on se dá do křiku, že něco chytil; i příběhne námořník a vysouká na palubu stříbrnou rybu, těžkou jako sele a zubatou jako krokodýl; nebo modrého a kropenatého mořského pstruha;

nebo překrásnou červenou rybičku, která však není k jídlu. Pasažér, který nic nechytne, je poněkud osobně uražen a tvrdí, že mu dali špatné místo, kde žádné ryby nejsou. Nejvášnivěji si při tom rybolovu, jako ostatně i při jiných okolnostech života, počínají ženy. Zním jednu soucitnou paní, která na Hakonu Adalsteinu tahala za šňůru tak ohnivě, že jsem jí řekl: “Chudáci ryby!”

Na okamžik přestala tahat, ale pak spustila udici ještě hlouběji. “Já chytám jen ty dravé,” řekla. “Koukej, jakou rybu chytla ta švédská Gréta!”

S večerem se usadil vítr i příliv, ale zato se natáhly mraky nad Hornvikou; lezeme ostrou serpentinou nahoru na Nordkapp. V prvním ohybu stezky sedí na kameni mašínista a nemůže dál; utírá si bledé oči a rozpačitě se šklebí, zatímco i ty dvě vetché babičky z Hakona stoupají nahoru. Tak vidíš, starý; dvacet let jsi tudy kolem jezdil ve strojovně parníků, a jen proto jsi sem jel, abys to jednou opravdu viděl; nu, a na Nordkapp se už asi nedostaneš. Člověk by neřekl, jen tři sta metrů výšky, a jaká je to dřina; nahoře ho popadne vichřice a mrak, ale není to mrak, nýbrž ledové krupky, a teď aby ses tou mlhou protlačil po holé, kamenité pláni, konce a kraje jí vidět není; a to nám styrman slíbil, že uvidíme půlnoční slunce! Ale ještě se tu nahoře plazí dryatka mezi kamennou sutí, dokvétá horská silénka, krčí se mechový lomikámen; jinak jen přehršle smilky a suchopýru, sychravá a tetelivá mokřina, zsinálý lišejník a nic, jenom ta holá suť. Konec světa. A pak se v mlze ukáže dřevěná boudička, a před ní – Nemohu si pomoci, ale je to opravdu taneční parket; a v boudě hraje harmonika; já vím, je to hrozné, ale krom toho je tu celý lodní náklad Američanů. Co tu vlastně chtějí? Konec Evropy, to je naše záležitost; ať se jdou podívat na konec Ameriky, je-li nějaký; a není-li, ať si jej udělají sami.

Převaluje se mrak za mrakem, zblízka jsou to šeredné, ucourané mlhové hadry; není vidět na pět kroků, člověk se tiskne k prknům boudy a horlivě se třese zimou. Najednou se mlha trochu rozhrne, a tři sta metrů dole pod nohama zasvítlí opálová, zářivá hladina moře; tam dole svítí slunce. A pak se zas všechno zatáhne chuchvalci mraků, je to beznadějné; jenom na severu to začíná žlutě planout a žhavět, vlající cáry mraků se roztápějí do zlata, a zas nic; jen nový zával ledových krupek šlehne člověka do tváří. Inu, i to má svou krásu, říká si poutník (aby řeč nestála); ponurou sic a sychravou, ale vždyť je to sever. A tu se na západě otevře nebe zelenou a studenou tůňkou blankytu; mraky se trhají, najednou se tam rozlévá strašné světlo, šíří se to jako ohromná duhová bublina, odhalí se temné kulisy srázů nad perlet'ovým mořem; a útes za útesem začíná hořet těžkým, měděným řevem. A už je to tady:

zčistajasna nesmírné zlaté nebe až po obzor, a docela nízko na severu, nad samou čarou moře, jako rozžhavený nebozez propíchně oblohu divné, maličké, červené slunce. Je tak malé, že se člověk až lekne; chudáku, vždyť ty jsi vlastně taky jenom hvězda! Tenká, ohnivá čepel slunce přetíná zlaté zrcadlo moře; jen docela na obzoru, docela a nekonečně na severu, prudce a zeleně svítí ledově bílá linka. Tady se může poutník podívat slunci přímo do tváře ani nemrkaje; tak ty jsi slunce pólnoční, temný červený karbunkule na jílci plamenného meče; pořád ještě jsi slunce, ty malá červená hvězdo. Já vím, tak asi budeš jednou vypadat za milióny let, až začneš stárnout a chladnout a scvrkat se; ještě pokvete silénka a bude své paličky zvedat malinké bílé rdesno, ale co potom my, já nevím; myslíš, že nebude lidí škoda? Pravda, stojíme jen na konci Evropy; kdo by myslel hned na konec světa?

I přichází velký styrman a ukazuje těžkou tlapou na slunce pólnoční: “Já jsem vám to slíbil, a vy jste si mysleli, že lžu. Tak tady to máte.”

Ano, tady to máme; viděli jsme pólnoční slunce a teď už můžeme domů; spatřili jsme konce i počátky, a ohnivá čepel na nás zamířila rovně a přísně jako meč andělův; nikdy, nikdy, člověče, se neotevrou brány ráje. Nu, co dělat. Zastře se nebe zlatými a šedými cáry, zalomcuje víchř, svět se zaklopí mlhou a ledové krupky uhodí ve tvář křehnoucí potomky Adamovy. Děti, děti, abychom se vrátili.

SEVERNÍ MYS

V zálivu dravých ryb se věčnost moře válí,

lodi se příkrčí hladině do klína,

Evropa končí se balvanem černé skály,

zde couvá před mořem výbojná pevnina.

Končí se odvaha i bludných racků let,

jen střelka kompasu k Severu míří dál;

dál cesta nevede. srázně se končí svět,

jen vzhůru můžeš jít, na štíty černých skal,
na slizkém kameni mře tráva neduživá,
samotář lišejník tu špetku země halí,
jež hrůzou kamení, jež je jen položivá,
jen popel marnosti na hlavě černé skály.
Bojiště Evropy tou výspou doznívá
ve věčném zmatku vln. Tragická černá skálo!
Evropan zděšený se k nebi podívá:
Sed libera nos a malo!

CESTA ZPÁTKY

Už bych ji nemohl nakreslit prstem na mapě; nevím přesně, kudy jsme to pluli a kde jsme kotvili; počkejme, to byl Honningsvag, jedna z nejopuštěnějších lidských štací na světě, a potom znovu Hammerfest, a Kvalsund, kde jsme přistali po hodině nulté a kde ještě nespaly děti a snad nikdo, tak hrozně bílý, tak strašidelně světlý den tam byl; a pak přišel Vargsund, hladký jako olej, a znovu Tromso, ale to není to, co mne mate; to dělalo to nebe a moře, ty měňavé a nekonečné dny bez soumraků, nocí a svítání; tady je zrušen čas, to je to celé. Tady čas neplyne, nýbrž je rozlit bez břehů jako moře; i zrcadlí v sobě běh slunce a pouť mraků, ale nepostupuje s nimi a neodplývá; to jen hodinky na ruce zbytečně, horlivě a směšně tikají, měříce čas, který tu není. Je to stejně divné a matoucí, jako kdyby byl porušen prostor a nebylo rozdílu mezi nahoře a dole; snad by si i na to člověk zvykl, ale zpočátku se v tom cítí tak málo doma jako na onom světě.

Něžně, zlatým úkosem klouže svit sluneční po oblých plecích a příkrých čelech hor; mohou být dvě hodiny ráno nebo pět odpoledne, to je jedno, a vlastně na tom, člověče, nezáleží; spíš nebo nespíš, i to je jedno, když už jsi jednou mimo čas. Ani jídlo na lodi tě nevyvede z té neměnnosti času; pořád smorgls a zase smrgls, pořád tytéž rybičky a solené maso a hnědý

kozí sýr se sirupem, ať je to snídaně, nebo večeře, nebo oběd; i nechal jsem dojít své hodinky a vypustil jsem z hlavy den, rok a století; nač třeba člověku znát hodinu nebo minutu, žije-li ve věčnosti?

Není tu noc, a není tu vlastně ani den; jsou tu jen hodiny jitřní, kdy slunce je ještě nízko, celé zlaté svítáním a stříbrné rosou, jemné a jiskrné slunce časného dne; a pak už hned přijdou hodiny pozdního odpůldne, kdy slunce je už nízko, už zezlátlé západem, už nachově zamželé sladkou nyvostí podvečera. To jenom jitro bez začátku přechází v podvečer bez konce, a nikdy se nad nimi nesklene bílý a vysoký oblouk strmého poledne; a zlatý podvečer bez konce se v ohnivě půlnoci taví ve stříbrné jitro bez začátku, a je zase den: polární den, veliký den, den upředený jenom ze svých prvních a posledních hodin.

Já vím, jsou všude překrásné chvíle; jen to nechte, takový západ slunce ve své brokátové slávě, takový rozbřesk dne nad spící krajinou jsou všude na světě okamžiky, inu, marno povídat; ale jsou to právě jen unikající, nezadržitelné, překrátké okamžiky, a za čtvrt hodiny máte po parádě. Ale my tady, my ve Stjernfjordu, my na Loppehavetu, my v Grotsundu nebo kde máme západ slunce, který nám zlátne po celé hodiny; pořád to zaplavuje větší kus oblohy a moře, už vzplanul celý západ a sever, už chytá východ, už tam začíná svítat v červácích ranních; a teď se moře i nebe propadá do něčeho nesmírně divného a slavného: je to současně zářivý soumrak a bledý úsvit; dojatý západ slunce se prolíná s mrazivým rozbřeskem, za modrým hřebenem hor už vychází a ještě zapadá ohnivý kotouč slunce, šarlatová hladkost moře večerního počíná jiskřit stříbrným čeřením jitra, a celý jasný obzor kolem dokola bledne a chladne přísnou slavností svítání. I zastaví se slunce nad Gabaonem a naplní se zoufalé volání Faustovo: prodlívá okamžik, jenž je tak krásný, a rozestírá se bez mezí ve vznešenosti prostoru i času. Kam ses to, člověče, dostal! Nevidíš, že je to jiný svět a že tady už platí jiný, hrozný a veliký řád? Ano, já vím: bez hranic trvání okamžiku a bez konce zánik času.

Bože, kde to jen bylo, kde jsme to tehdy byli! Třeba to bylo v Malangen, a ten maličký přístav se jmenoval Malsnes, ale to je jedno, bylo to někde ve vesmíru; chvílku před půlnocí zamžil krátký dešť, ale pak mraky zahořely jako vlající měděné pochodně a zvedly se nad indigové přílbice hor; i vyšlo zapadající slunce nad zlatým mořem, a jeho strašlivá, tenká, ohnivá čepel protkla hladinu od severu k jihu; tu počaly štíty hor žhnout z olivových a modrých stínů růžovým řevněním, nad malinkým přístavem, zapadlým na dno večera, se přejasně rozklenula půlnoční duha, hory strnuly ve slavném a vysokém požáru, do krve brunátné skály a nahoře svítící sněh, bylo to jako hostie, bylo to jako pozdvihování, a slunce, skoro jen žhavý

bod na nejzazším obzoru, odbíjelo nordickou hodinu půlnoční. Tu vylezl ze strojovny starý lodní inženýr, bradatý nemluva, odplivl do smaragdové vody přístavu a brumlaje sestupoval zpátky k mašinám.

Ze zvláštní milosti, ano, z docela zvláštní přízně a štědrosti se nám dostalo slunce tak požehnaného, jakož i hojných mraků a mlh a duh i přepršek; pravím, ode všeho jsme viděli; pluli jsme arkádami duh a v noci jsme padli do mléčné mlhy, že jsme se taktak ploužili troubíce a zvoníce na poplach, viděli jsme temena hor vznášet se nad bílé oblaky, paty skal uříznuté mračnou oblohou, jež klesla na vodu jako mokrý pytel, a pohoří mávající chocholy oblak, dýmající jako vulkány mlh, zamžené jako dech na průsvitném chalcedonu, nebesa ve vši slávě a šedivé moře zalité deštěm, modré, nachové, zlatově roztavené moře, měňavé a irizující jako z mýdla, vody kovové, vody perleťové a hedvábné, vody tiché i ježaté, i zaplat' bůh, dost toho bylo; za tichým a jasným Ofotfjordem je už Narvik, konec plavby.

Dost toho bylo, a měli jsme ode všeho; ale chtěl bych plout toutéž cestou ještě jednou; chtěl bych tu ještě vidět noc. Noc, která nemá konce. Bez konce černé nebe a moře, blýskavé majáčky a mrkající bóje, světélka bílá a červená, svítící lidská okénka v mlze, fanály přístavů, měsíc nad ledovými horami, lucernu rybářovu a hvězdy jiskřící v mrazivé noci; černý konec Evropy trčící do černé a nekonečné tmy. To musí být smutek, bože, to musí být smutek! Ale málo-li je smutku všude na světě, a nejsme-li tu proto, abychom se pokusili jej unést? Ode všeho se nám dostalo, ale bylo to jen z té světlé stránky; jak málo ví, veliká zemičko norská, jak málo ví, kdo nepoznal vše!

NARVIK

Narvik, to je přístav a zároveň konec nejsevernější železnice na světě (kromě Murmaňské dráhy, ale tu nepočítám, protože tam jsem nebyl); živí se rudou z Kiruny, švédským dřívím a norskými slanečky; mimoto je to křižovatka čtyř fjordů a mítink celého kruhu velehor, jako je Spící královna, Harjangs fjellene a jiné slavné vrcholky, korunované ledem a vznešené jako snad nikde. To už člověku nedá: je-li někde mezi horami, začne lézt nahoru, aby se na ně podíval víc zblízka.

Byla tam kočka, běžela nám dolů vstříc s ocasem kolmo vztyčeným, a pak nás půl hodiny doprovázela do hor; potom někde hučel vodopád, a byly tam horské borovice nádherné jako chrámové svícny; proto jsem si je nakreslil. Rostlo tam *Empetrum nigrum* a *Rubus chamaemorus*, *Eriophorum vaginatum*, *Juncus* a jiný porost bahenní a rašelinný; uvádím to proto, abyste viděli, že jsem byl v naprosto jasném duševním stavu. Nato se ukáže dole hladký Ofotfjord mezi skalními stěnami a borovými háji, a nahoře na báních hor se třpytí firnová pole bez konce; ale člověku to nestačí a řekne si, že se musí podívat ještě za tenhle skalní výběžek a pak ještě kousek tamhle nahoru; a tak se stalo, že jsem objevil místo, na kterém jsem se ztratil.

Bylo to jenom holé plató z velikých lysých balvanů, přehledné jako dlaň; tu a tam rašelinná tůňka, tu onde plazivý trsek jalovce, břízky nebo siné vrbičky (*Salix lapponum*); a víc už nic, jen nahoře svítivé ledovce a jedna skála kolmá a fantastická jako Matterhorn; i sedl jsem si na balvan nad rašelinným jezírkem, abych si ji nakreslil. Mám na to svědky, kteří mě viděli kreslit; a zničehonic jsem se jím ztratil; prostě ten balvan byl najednou prázdný. Každý člověk je trochu podivín, a rozumní lidé mu dopřejí nějaký ten chvilkový rozmar; ale když jsem se do pěti minut znovu neobjevil, jak sedím na tom balvanu a kreslím, počalo jim to být divné, i dali se do volání a hledání; a tu se teprve ukázalo, že jsem se opravdu ztratil. Hledali mě mezi balvany první hodinu živého a druhou hodinu už jen mou mrtvolu; a když ji nenašli, byla to skoro jistota, že jsem spadl do toho jezírka a probořil se do bezedné rašeliny nebo co, a běželi do Narviku pro lidi, aby mě vytáhli. Divné, že my lidé musíme mít na všechno takzvané rozumové nebo přirozené vysvětlení; tady v norských horách se přece lidé často ztratí a nenajde se po nich ani knoflík; Laponci říkají, že je do sebe vzala hora. Teprve po hodině cesty mě našli nad Narvikem, jak sedím u cesty a hladím tu kočku, tahám ji za pyšnou oháňku a držím v ruce živou myš, kterou mi ta číča donesla. Prý jsem jen zvedl udiveně oči a zamumlal něco, jako že mě nechali dlouho čekat či co. Nikdo nevěděl, jak jsem se tam dostal, a ani já nevím, jak bych celou věc vysvětlil; možná že v tom byla ta kočka, protože kočky dovedou čarovat, ale co a jak, to nedovedu říci. Jelikož pak dávno minulo pět hodin, padla na město Narvik hrozná kletba, která se jmenuje ikke alkohol, i nebylo možno žádným způsobem oslavit, že jsem se našel, ani řešit, jak se to stalo; a tak nezbyvá než nechat mé příhodě celou její střízlivost. Ještě dlouho jsem se potom divil, pohlížeje na ledové hory nad Narvikem; a minula půlnoc, a mládenci v Narviku ještě pořád bloudili po světlých ulicích a čekali na nějaké znamení, aby už šli spat; ale žádné znamení se nestalo.

OFOTSKÁ TRAŤ

Elektrický vláček nás táhne nahoru nad poslední zátočinou jasného Ofotfjordu – kde asi je teď Hakon Adalstein! Inu, nejspíš se toulá po přístavech Lofotenu; všude na brygge přístavu už čeká náš pes a tázavě vrtí těžkým ohonem. Teprve teď si člověk vzpomene – byli jsme vlastně dobří přátelé, my všichni na palubě Hakonově; nikdo na to ani nepomyslel, a stalo se to; ani jsme třeba za celou cestu slova nevyměnili a jen tak jsme se na sebe občas podívali; nu, a přece jen všichni přišli dojatě potřást rukama, když nastala chvíle rozchodu. Nechte to být, byla to dobrá loď; měla by vozit ještě mnoho lidí všech jazyků; nemuseli by spolu ani mluvit a mít porady a konference, a snad by si i tak na konci cesty potřásli rukama.

A už nám zbývá jen kousíček země norské; tady, chudák, není od moře až k švédské hranici ani patnáct kilometrů široká; ale zato je to samá skála, samý ledovec nahoře, samá propast a vodopád dole, to je Hundalen. Stěží je kam přilepit strážní staničku, po celém obzoru ledové báně a špice, co chvíli nás tunel vyplivne do světa ještě pustšího a kamennějšího.

Nechte být, byla to dobrá země, celé Norsko i se svým národem; a kdybych měl říci, co tam bylo špatného, vzpomněl bych si jenom na americké církve, komáry a částečnou prohibici; mimoto se mi nelíbilo jedno jídlo, ale to jsem pro jistotu neokusil, tak nevím. Dobrá, tvrdá země dobráckých lidí; venkovská a maloměstská země, kde stateční lidé žijí tiše a způsobně v čistých škatulkách uprostřed nejfan.

ZASE VE ŠVÉDSKU

SEVERNÍ TUNDRA

Fantastičtějšího, monumentálnějšího a někdy skoro neskutečného světa; ale to už jsme přešli tunelem říšskou hranici a jsme ve Švédsku. Dřív tady bývala hraniční stanice, ale museli ji zrušit pro příliš drsné klima; tož ji postrčili o kus dál do Švédska, do Vassijaure, kde už není tak horské klima, jelikož je to o celých sedm metrů níž. Je to taky hned vidět: tady se už daří balvany, černé močálky a ocelová jezírka; je to vlastně ohromná terasa z balvanů, nasutá mezi

štíty hor a spadající srážně k moři. Mezi prahorním kamením jen štětka skřípiny nebo suchopýru, několik zakrslých břízek a dost; ale pak se cesta sváží dolů k Abisko, přibývá tundry, mezi báněmi hor se to kadeří nekonečnou březovou křovinou a do ní se zařizne předlouhé, zelenými ostrůvky poseté jezero Torneträsk; a jsme v samém středu Laponska. Pravda, člověk nečeká, že uvidí z vlaku tábory přírodních Laponců se soby a jinými domorodými kouzly; ale potká-li místo toho Laponce (v národních krojích) jako prodavače cizineckých památek a Laponky (v národních krojích) jako služky v čist'oukých červených švédských domech, trochu se zarazí a řekne si, že to s folkloristickou malebností stojí na světě špatně, je-li skoro všude, kde se s ní setkal, odznakem buď turistické industrie, nebo služebného postavení vůči lidem daleko míň malebným a zřejmě líp situovaným; zdá se, že v tomto světě náleží původní kroje a jiné národopisné zvláštnosti už jenom lidem, kteří si tím vydělávají na živobytí. Takhle se to ovšem nedá udržet; a já už předem, ale s jistotou pláču nad zánikem toho kousku pozemské krásy a důstojnosti, který se jmenuje folklór.

Zato příroda, doufám, udrží tady nahoře svůj původní laponský charakter o něco déle: jednak proto, že je tu všude kolem Abisko chráněna jako přírodní park, snad z obavy, aby tu někoho nenapadlo pěstovat cukrovou třtinu a kávové plantáže, a jednak trochu i proto, že tu nikdy nic jiného asi neporoste než březová a vrbová tundra (kromě drobnější plevelu, kterou jsem nemohl z vlaku dost přesně rozpoznat). Co se hor týče, ty to už nemají tak jisté; najdou v nich něco, čeho se může potřebovat na výrobu kanónů nebo čeho, a pak celou horu naloží na vagóny a odvezou ji přes Narvik panu Kruppovi nebo panu Armstrongovi, jako se stalo hoře, která se jmenovala Kirunavaara; teď už to není hora, nýbrž prostě 700 miliónů tun prima železné rudy. Nakreslil jsem ji i s jezerem Luossajärvi, ve kterém se zrcadlí; ale město Kiruna se svými standardními, červenými dělnickými domky a všemi sociálními, humanitními a jinými vymoženostmi moderního průmyslu uprostřed tragické zelené pouště tundry, to město se mi na obrázek nevešlo.

A tož bez konce a kraje arktická tundra, pomalu, ale jistě přecházející v severní les: nejdřív jen kamení a plazivé křoví, sem tam březový pahýl a souš, sem tam zajiskří zlatě mochna nebo co (může to být *Sibbaldia procumbens*); pak pořád houstne křovina, je vyšší a kosmatější, kam dohlédneš, všude samý bílý, strašidelný plamínek březového pně; do toho štíhlá a třpytivá osika, do toho temný keř olše a stříbrná vrba; a všude pod vrbou, pod šichou, pod březinou černě mokrá a blýskavě prýští samá rašelina. A pak se nad zčeřené křoví zvedne uschlý a bočitý peň, rozklene se chudá koruna, zatemní se rousnaté chvojí uzlovitých borovic; kupodivu chybí tu naše horská kleč, a jen vysoká, patetická borovice se tu houževnatě rve o

život. A tady už má vyhráno; ještě je křivá a rozbitá vichry a zulámaná sněhem, ale už dává celému kraji strmý a slavnostní ráz svým vyčouhlým pněm a těžkým haluzím. Březina řídne, borovice dobývá půdy lesu; z brčálového borůvčí a plazivého jalovce stroze a stožárově trčí první pahýly, vývraty a kmeny smrků, otřískané větrem do nejpodivnějších pometel, košťat a ježatých palic, vlajících praporků a rozmáchlých paží. Ještě dlouho to není les, ještě to není vegetační kolektiv; každý strom sám pro sebe se rve s půdou a živly, každý jinak utvářen, jinak poznamenán a raněn svým vlastním osudem; není to les, ale velké bojiště a tábor válečníků na svou pěst. Co dělat, kde je boj o život nejtěžší, je každý z nás odkázán na sebe; ukaž sám, co můžeš a co vydržíš. Těžký život, pravda, ale co je v něm zato dobrodružství; i potkáš stromy, samý ostřílený kozák, samý starý a zkušený bitec; tenhle vyzábělý jako Don Quijote, tamten rozsochatý jako japonský zápasník; šlašitý čahoun, samá jízva a samý kloub, rozšavlovaný invalida zvedající k nebi pahýly hrozných údů, honosný a čupřinatý bramarbas, hladový chudera bitý ze všech stran, takový smolař, ale ještě se taktak protlouká; sukovití strejdové, samá kost, všechno na nich jen visí, nu, a vidíš, nedali se; kdo by to řekl do takových nemluví! Pozdrav bůh, máte to tu pěknou armádu proti Severu; pod nohama se tomu hemží samé práce, smrček jako pořízek, chasník paťatá, ježatý výrostek s čelem už rozčísnutým hromskou ranou, povytáhlý a usmrkaný kluk, a už je divoký, jen se mračí pod svými pačesy a dělá ze sebe mužského; říkám, nikdy toho člověk dost nenakouká v samorostlém porostu severním; a nikde, povídám, nenajde pohromadě tolik svérázných a nádherných osobností; leda, jářku, že byste mi připomněli hory a skály norských fjordů.

Je to světlý a pořádký porost, tahle severní hranice lesů, ale jací osuhlí chlapíci, jací sloupové, jací vousáči ověšení mechovou koudelí! Všude to probleskuje černými tůnkami, všude navaleno černého kamení, všude to bují štětinami tuhých trav a hustým rounem borůvčí; světlými, jemnými plamínky vyšlehuje jasné kapradí. Pomalu, pomalu se nordická tundra šikuje v řídký les smrkových stožárů a borovic vznešených jako chrámové kopule; jsou stromy, které si budeš do smrti pamatovat jako některé lidské tváře; jsou stromy, které jsou téměř svaté. A tu už mezi ně vhrklo široké mýtí, čerstvá a nahá paseka svítí poraženými kmeny, za sečí seč rudne vrbicí a vlní se ryšavou travou; se severním lesem se počíná také továrna na prkna a trámy; a široké, tady už zpomalené álvy zvolna a bez konce unášejí z lesů němé dříví.

ŠVÉDSKÝ PRALES

Jsou švédské pralesy jak Tichý oceán,
tak hluboké a zelené a věčné,
jak vítr přílivů větvemi houpe van,
jsou švédské pralesy jak moře nekonečné.

Pro oči dospělých tu zbyly ještě víly,
choulí se nasydle do kraje kapradí,
a duše mrtvých srn se v květy proměnily,
v jichž těžkém kalichu troll čmelák dovádí.

Los bludný rozhrne větvoví husté břízy
a drobní modrásci se dvoří kampanule,
jezířka rašelin se lesknou jako kyzy
a hmyzem bzučí vzduch jak v nekonečném úle.

A zlato janovce se loupežnický blýská
jak poklad Vikingů, kterým se země chlubí,
a pasti močálů se po oběti stýská,
bludičky, odveďte někoho do záhuby!

Zde zvíře zabloudí a pták už nevyletí,
když v stromy zapadl písňemi unaven,
za nocí bezesných se počne nebe chvěti,
když nezačíná noc a nezačíná den.

Červánky vrbice západem nezmizí,

bůh Pan je ospalý a v bílé noci zívá.

Kus duše pro život ten les ti odcizí,

kus duše pak už jen člověku zbývá,

– jen duše Severu, něžná a polodivá.

ŠVÉDSKÝ HVOZD

Jede se jím vlastně od polárního kruhu až po sám Stockholm; dvacet třicet hodin si to maže rychlík na jih pořád lesem a samým lesem, a jaký je to rychlík, pane: to zas se nikde tak dobře a prostranně nejezdí jako ve Švédsku. Pravda, občas uhne les a udělá kousek místa pastvině a lukám, jako hned nahoře v Norrbottenslanu, kde lidé dělají pro seno pěkné a komické dřevěné domečky, jež vypadají, jako by je někdo shora rozsedl: tak jsou zmáčknuté do varhánků a uprostřed široce vyborcené. Čím dál k jihu, tím jsou selské usedlosti rozložitější, načapené jako kvočny; ale ještě pořád dole v Angermanlandu, dole v Jämtlandu jsou stavěny z bytelných zlatohnědých trámů a stojí na dřevěných nožičkách, jakož se sluší na končiny horské; teprve až někde v Hälsinglandu se začíná červené Švédsko s bílým lemováním.

A pak řeky: každou chvíli prořízne nějaký älv nekonečný hvozď; a jsou to řeky široké a tiché jako jezera, nebo mladé říčky běžící ve slapech a zpěněné do černa a do běla; ale nejvíc to jsou mocné, pokojné, nesmírně vážné toky, které svou bouřlivost odevzdaly nahoře elektrárnám a nyní jen věčně, trpělivě a poněkud líně posunují pltní dříví k pilám a přístavům. To máte odshora Luleälv a Piteälv, Ljbyälv, Umeälv a Lngermansälv a Indalsälv, a potom ještě Ljusneälv a Dalälv a spoustu jiných, kterým nemohu přijít na jméno; dokonce i naše Labe neboli Elbe není nic jiného než starý keltský elv.

Všechno ostatní je severní les; kam oko dohlédne, od táhlých hřebenů hor až dolů po rovinu pruhovanou tolika älvy jenom lesy, lesy, lesy bez konce a kraje. Plynulé vlny lesů na kopcích, černá hladina lesů v nížině; jen tu a tam z ní vyčnívá vysoká trámová šibenice, já nevím, snad je to hlídka na lesní požáry nebo co. A jak bych vám ten les popsal? Začal bych z kraje, ale není tu vlastně žádný kraj: leda pruh nachové vrby, leda kapradí po pás; ještě krok dál, a pak už koukej sám, aby ses z toho lesa dostal zase ven přes ty vývraty a klestí, houštím březovým,

mladým náletem smrčků, urousán borůvčím a prodíraje se pichlavým malením; jen krok uděláš do lesa, a máš veliký pocit, že sem ještě nevstoupila noha lidská. Tož abych začal podrostem; pozor, není tamhleto hříbek? Je, a jaký! Koukejte, Švédové, nesu vám z lesa plnou čepici hřibů a brunátných křemeňáků; já jsem vám přišel v lese na jedno místo, kam ještě nevkočila lidská noha; proto tam rostlo tolik hub; co jim říkáte? Cože, že jsou jedovaté? A že vy je vůbec nesbíráte? – Nedali si říci, jsou prý to houby nejedlé; ale já nevěřím, že bv tak vzdělaný a moudrý národ holdoval pověře tak nelidské; myslím, že to říkají jen proto, aby nikdo na houby nechodil, protože by tady v těch lesích musel nadosmrti zabloudit. (Já jsem to zkusil; za tři minuty jsem už nevěděl, kam ty hříbky dát, ale taky jsem nevěděl, odkud jsem přišel a kam se stočit, ba i své jméno jsem skoro zapomněl; takové jsou to hluboké lesy. Divil jsem se, najde-li tu někdy někdo mé tělesné pozůstatky, obklopené spoustou hřibů, které jsem tu rozsel; ale pak se ukázalo, že jsem jenom padesát kroků od silnice.) Znáám jednu paní, jinak dost silnou při různých ranách a navštíveních osudu, a ta se na kraji švédského lesa jednoduše rozplakala: vidět tolik hřibů a křemeňáků a nechat je tam, to bylo nad její mravní síly. I mně přichází zatěžko odvrátit svou pozornost od těch hřibků (například až do černa osmahlé dubáky ve Smalandu, a plavé travní hříby v Södermanlandu, a veliké hříby, rostoucí hned u asfaltu kontinentálky östergötlandské, a těch ryšavých křemeňáků!) (jednou jsem vlezl za hříbky do ohrazeného lesíka, a tam mě honil veliký, červený kůň; snad si chtěl se mnou jenom hrát, ale kůň v lese je tvor skoro pohádkový, a mimoto tam byl runový kámen, a tak nevím; třeba za tím byla nějaká kouzla); ale aby se neřeklo, že pro houby nevidím les, musím začít jinak, a to asi takto:

Kdybyste dali dohromady všechny studánky a potoky, všechny černé tůňky zarostlé okřehkem, vesnické rybníky s husami, všechny smutné kaluže a jasné stružky, veškeré krůpěje rosy na stéblech trávy i listech kontryhelu i všechny stříbrně odkapávající pumpy u lidských chalup, snad by z toho byla docela slušná potopa, ale nebylo by to moře. A kdybyste nasázeli sosenu, smrků a břízek, jedlí a modřínů od Paříže až po Varšavu, byla by to, pravda, ukrutná spousta stromů, ale nebyl by to ještě pořád nordický les; to nedělají jenom ty stromy a rozlohy. Pravda, taková nesmírná hromadnost má něco, jak bych to řekl, živelného a nesmrtelného; ale severní les má do sebe ještě něco jiného, něco pravěkého a původního jako geologický útvar. Člověk by řekl, že jak to tu stojí a leží, vychrlila to v jednom geologickém okamžiku příroda, tak jako vychrlila žulu nebo nastlala křidu; a teď si, člověče, lámej kamínky nebo kácej dřívka! A třeba i zničit to můžeš, proč ne; ale udělat bys to nemohl, stvořit bys nemohl severní les. Řekne se les; stojí na miliónech pňů, ale je to jedna stěna,

jedna hladina, jedna předlouhá zelená vlna valící se od polárního kruhu na tisíc kilometrů sem k jihu: jako by tam nahoře, na Severu! na Severu! byl bezedný tryskající pramen nesmrtelného života a řinul se dunícími peřeji lesů, vodopády lesů, slapy a proudy lesů, rozlitými hladinami a tichými rameny lesů pořád dolů, na Jih! na Jih!, a tady v Gästriklandu, v Jämtlandu, nad Dalälven se mu teprve staví do cesty člověk se svou širočinou, a už tě nepustím dál, severní lese; jen ještě, pravda, tady kousek k Djursholmu a Mälaren, ale to už jsou jenom lesíčky pro radost očí; avšak proti rozpoutanému živlu nordického lesa se tadyhle od jihu tlačí člověk se svými kravkami a dvorci.

STARÉ ŠVÉDSKO

Suecia omnis divisa est in partes duo, čili veškeré Švédsko se sice dělí na čtyřadvacet provincií neboli línů, ale ve skutečnosti má dvě hlavní části: zdola od Öresundu po Svealand, teda kousek nad Upplän sahá staré, historické Švédsko, poseté katedrálami, hrady, zámky, starými městy, pomníky králů, runovými kameny a vůbec historickými památkami; ale odtud nahoru až za polární kruh není poseto celkem ničím jiným než žulou, vodopády a severním lesem; to je pravěké Švédsko.

Ve starém Švédsku potká oko poutníkovu především veliké množství kostelů; některé z nich jsou vznešené staré katedrály, ve kterých se vyskytují hroby králů, hrabat z Brahe a svatých Brigit; ale takovou katedrálu v Linköpingu nebo v Lundu vám nakreslit nemohu, protože, nic naplat, gotika se má tesat z kamene, jinak to není to. V Lundu mají nadto překrásnou románskou kryptu, opředenou mnohými pověstmi a dějinnými zkazkami o obru Finnovi a jeho ženě; bohužel neumím švédsky a nerozuměl jsem ani slovo z toho, co tamní průvodce o ní vypravoval; vím jenom, co jsem viděl. Viděl jsem také slavný klášter Vreta uprostřed líbezného hřbitova; nakreslil jsem ten kostel, abyste viděli, že i chrámy jsou tu stavěny jako selské dvory ze samých přístavků, božích kůlniček, chlévců a dřevníků, všelijak nastrkaných a nahloučených k hlavní hospodářské budově božího slova. Ale hlavně to byly malé venkovské kostýlky, všude čouhající ze starých dubů, lip a jasanů, z kudrnaté zeleně střemch a vrboví svými věžičkami, štíty, krovky, báněmi a cibulemi; nakreslil jsem si jich celou sbírku, od těch tence špičatých jako větveno až po ty typické, široké a nízké švédské báně, které vypadají spíš jako hasičské helmy nebo civilní buřinky. Někdy si švédský kostel dokonce odpustí celou věž

a postaví si jenom dřevěnou zvonici; vůbec tu kostely sedí rozložitě, občansky a pohodlně na otevřené, poctivé dlani světa a nederou se nijak okázale a pateticky do nebe; to asi dělá ten duch střízlivého a lidského protestantismu.

Hrady a zámky tu stojí většinou nad tichou hladinou jezer; myslím, že to dělají ještě víc pro to krásné zrcadlení než pro feudální nedobytnost; proto korunovaly své věže a kulaté bastiony samými helmami, kupolemi, svítilnami a báními, aby se to pěkně obrazilo v hladině vodní. To máte zámek v Kalmaru a Vadsteně a v Läckö a nevím kde ještě; a klášterní ruiny zrcadlí se v tůni vod, a mrtvé hrady nad zrcadlem jezerním. Zámek nad jezerem, to je jeden z příznačných motivů starého Švédska; druhý motiv je venkovské panské sídlo v hloubi dlouhé, prastaré aleje, červený nebo bílý zámeček až po střechu zapadlý v hustém parčíku. Švédská demokracie nezrušila šlechtu, jenom ji nechává pomalu vymírat asi jako losy nebo hranostaje, totiž šetrně a s pietním, ale bezmocným politováním.

A konečně je staré Švédsko hustě posázeno runovými kameny a mohylami z žulových balvanů. Někdy si člověk myslí, že je to jenom patník mezi Lindströmovou a Lindbergovou loukou, a zatím to je runový kámen, nad nímž zaplesá srdce archeologické. A někde jsou ty náhrobní balvany sestaveny v celý kruh nebo v podobu vikinské lodi; někde je ohromný žulový balvan položen jako strop na dva kameny, aby tvořil přístřeší pro tělesné pozůstatky nějakého pravěkého Larsena; a moderní divák tu mohyly obchází a diví se, jakým technickým způsobem tehdejší lidé dostali nahoru tak hromsky veliký balvan. Nakreslil jsem vám takovou mohyly, která stojí u hlavní silnice jen kousek od Trälleborgu; zvláštní, jakou důstojnost a tajemnost dodává kraji takový, jak se říká, pamětník zašlých věků. Nic naplat, velikost a dálka času plní člověka stejně uctivým úžasem jako nesmírnost prostoru. To byste nevěřili, co kolem takového posvátného místa leží krabiček, staniolu a papírů od fotografických filmů; myslím, že každý, kdo se tudy ubírá, fotografuje u té mohyly svou ženu, jak se jednou rukou opírá o pravěký kámen a druhou si upravuje vlasy, čechrané vánkem od Baltického moře. ("Prosím tě, vždyť jsem rozcuchaná," namítá fru; ale "to nevadí," ujišťuje manžel a honem zmáčkne spoušť; a na světě je víc o jednu rodinnou památku.)

Jinak krom historických památek oplývá staré Švédsko čistými městečky a červenými selskými dvorci a věkovitými stromy; ale ty už si schovám do příští kapitoly.

ZEMĚ GÓTSKÁ

Ano, schoval jsem si staré stromy a louky, lesy, žulu a jezera až do té chvíle, kdy bude mi loučit se už se zeměmi Severu; neboť to nejkrásnější na nich je přece jenom sever čili příroda, příroda zelená jako nikde, bohatá vodami, překypující loukou a stromovím, jiskřící rosou a zrcadlením nebes, pastorální a hojná, mírná a požehnaná příroda severu. Ještě jsem si schoval červené, bíle lemované dvorce a stáda černobílých kravek, struhy plné kvetoucích tavolníků, stříbrné vrby a černé jalovčí, žulové chlupy Södermanlandu a táhlé, kučeravé vlny pahorků smílandských až po ten žirný a jasný poklid krajiny Skíne. Nic to není, říkám, nic to není, ale je to krásné; spíš aby to člověk hladil než popisoval. Není to nic: řekněme ostrůvek zrcadlící se v pokojné vodě; tak proč vypadá jako ostrov blažených? Není to nic, leda strakaté krávy přežvykující ve stínu prastaré lípy; a je to jako obraz od starého holandského malíře, který by měl ukrutně rád krávy a stromy. Nebo je to jenom kamenný most nad tichou řekou; ale jako by ten most vedl na druhou stranu, víte, na druhou stranu, kde už není starostí ani spěchu a kde se snad ani neumírá. Nebo je to jenom červený a bílý domeček mezi zelenými stromy; nu, a člověk si myslí, že by musel být šťasten, kdyby v něm hospodařil; já vím, není to pravda, já vím, že není tak lehké být šťasten, a člověk se tomu snad nenaučí ani v ráji; ale takový je to kraj, že by poutník hnedle uvěřil v mír, pohodu, klid a jiné veliké ctnosti.

Veze nás tedy učený a znamenitý muž neobyčejně znalý Severu; jednou rukou držel volant své fordky a druhou rukou nám ukazoval a rýsoval pravěk, dějiny, lid, památky a jiné zvláštnosti každého kraje. Takto, řízení levou rukou a duchovně vedení rukou pravou, jsme projeli Södermanlandem, Östergötlandem a Smílandem, přes Skíne a Malmöhuslan, a nabourali jsme se až teprve v samém Trälleborgu u přístavu; z čehož je zřejmo, že na té cestě nás provázela zvláštní přízeň osudu. Mohl bych tedy povídat mnoho o staré zemi Gótů, ale trochu si pletu Nyköping, Norrköping, Linköping a Jönköping, a mám jakýsi chaos ve švédských králích; bylo jich totiž hrozně mnoho, hlavně Gustafů a Karlů; i pomlčím raději o historii, abych neudělal nějakou chybu. Pamatuju se jenom, že lidé z Östergötlandu mají ty nebo ony typické povahové rysy a lidé ze Smílandu nějaké jiné, ale možná že je to obráceně; ale Östergötland je spíš širá, požehnaná panská rovina, kdežto Smíland je pěkně krabatý, chudší a selský kraj; oba kraje však oplývají hojností košatých a kudrnatých stromů podle cest a u každého lidského příbytku, nad začarovanými vodami řek a jezer a všude, kde země tvoří mírný pahorek nebo důvěrný klín. Je to napořád jako boží park; ale co chvíli do té kyprosti

vhrkne žulové balvanisko zarostlé vřesem a jalovci, natrousí se bludný kámen, protlačí se holá skála; pořád ten monumentální kamenný prasev, který všude prokvétá z vlídné a bukolické půdy švédské.

A pak až docela na konci cesty se před poutníkem otevře Kanaán severu, rovný a úrodný kraj Skúne se svými větrníky a dlouhými alejemi, kraj posetý strakatými hovádky a rozložitými selskými dvorci, jež mají chlévy dlouhé jako továrna a stodoly vysoké jako lundský dóm; tady už se nestaví ze dřeva jako v ostatním Švédsku, ale z kamene a cihel mřežovaných trámci; a pole plodí těžkou pšenici, veliké řepné bulvy, jakož i všeho druhu boží úrodu, jež náleží na lidský stůl. Přesto lidé ze Skúne holdují prosté dietě, vyjádřené asketickou formulí “jídlo v pravý čas, dobré jídlo a hodně jídla” – nic víc. Pozoroval jsem, že všude, kde se pěstuje krásný dobytek a rostou staré, urozené stromy, žije i panské plemeno lidí; a tihle Švédové z Götalandu jsou opravdu velkomožní sedláci. Tak vidíš, konec cesty; a kruh se uzavírá. Od sladké země dánské, celé nalité mlékem jako růžové vemínko, až po sám kraj světa, kde už neroste než hrstička glaciálních bylinek mezi kamením; a polární tundrou zpátky k zeleným pastvinám a černým lesům; prohráblí jsme ten kus cesty plnou dlaní, jako když jde chodec podle žitného pole a nechává mezi prsty klouzat zrající klasy; pravda, v Norrlandu by ses musel hodně sehnout, abys pohladil jejich oves. A tady ve Skúne se kruh uzavírá; už zase žehnají pocestnému bohové stád a plodin polních – jako na druhé straně Öresundu.

SKÚNE

Jezera pšenice pod křídly větrníků,

země se úrodou chlubí,

jdou nitě potůčků houštinou tavníku

osvěžit staleté duby.

Kamenné stodoly jak tetky blahobytné

v strakaté zástěře si uprostřed luk sedly,

červeným domečkem šťavnatá louka chytne,

červené dvorce svítí v hlubokém stínu jedlí.

Pastvinám kraluje rod těžkých valachů,

kadidlem sena voní požehnaná země,

paprsky kopretin a prsty palachu

laskají tichých krav houpavě plné věmě.

Kameny starých run v úrodném údolí

posvátně mýjejí velcí a čistí voli;

tu dnešní úrodu minulost nebolí,

ať byla jakákoli.

Zvoneček kostela nad krajem se snopy

svolává k večeri svou boží vesnici:

smí cizí vetřelec ze zlobné Evropy

žít s sebou tento mír – a smeknout čepici?

NOC

I byla zase noc, a nad Baltickým mořem široce žíhaly blesky na krásné počasí. Mezi zelenými a rudými světýlky, mezi mžikajícími bójemi a oslněním majáků nás nese zářivý plovoucí hotel k břehům té druhé, té větší Evropy. A víš, co bych chtěl vědět? Třeba jen to, ve kterém sundu si to teď hasí Hlkon Adalstein s moukou, cementem a hrstkou lidí; kdepak, tam nahoře ještě není černá noc, jen slunce zapadá v planoucím východu zoře. Nech být, byla to dobrá loď; pravda, žádný lodní palác jako tahle, ale zato my lidé jsme tam měli k sobě i k věcem nějak blíž.

Já nevím, co ty národy pořád mají s tou svou velikostí a mocí; nunu, jen se nerozpukněte samou pýchou! Tadyhle jsem se byl podívat na tři národy – říká se jim malé; a vidíš, mají to

dobře zařízeno, a kdyby člověk počítal věci dokonalé, našel by jich tu o hromadu víc než mezi největšími kráľstvy pozemskými. A taky tady dějiny nadělaly habaděj nepřátelství a výbojů a válek; a nic po tom nezůstalo, k ničemu to nebylo. Jednou lidé přijdou k poznání, že žádné vítězství nestojí za to; a když už potřebují hrdinů, může to být takový malý doktor od Hammerfestu, co v polární noci jezdí svou motorkou po ostrovech, kde rodí žena nebo pláče dítě. Pořád je dost místa pro celé a statečné muže, i když jednou přestanou dunět bubny válečné –

Tož zase noc, a nad černým mořem cukají široké palaše blesků; je to na bouři, nebo na krásné počasí? Jak hned vypadá svět hrozněji a tragičtěji, když se na něj díváme v noci! Vidíš, člověče, to už nejsou švédské soumraky, průhledné a zelené a chladné jako voda zálivů, ani metafyzická závrat' půlnočního slunce; to už je docela obyčejná, těžká evropská noc. Nu co, byli jsme se podívat na boží mír, a teď zase jedeme domů.

Začíná svítat šedě a studeně; je to trochu, jako by člověk otvíral vlhké ranní noviny a hledal v nich, co se zase stalo se světem. Takovou dobu jsme je nečetli; i nedělo se nic, jen pár týdnů věčnosti uplývalo, norské hory se zrcadlily ve vodě fjordů, švédský les se nám zavřel nad hlavou a mírné kravky se po nás dívaly pokojně, svatými očima. První ošklivá a nelidská zpráva, to bude teprve ten pravý konec cesty. (Ano, tady to máme: zrovna to muselo být to hrozné neštěstí národa španělského! Bože, proč má člověk tak rád všechny národy, které poznal!)

V šerém úsvitu jiskří světla Evropy; co dělat, to už je konec cesty. Z Rujány vyplouvají rybářské plachetky docela jako na Lofotenu, jen plachty mají trochu jiné. Teď asi pluje Hílkon Adalstein na sever mezi holými skalami Lofotenu. Nech být, byla to dobrá loď [* Opravdu už jen byla, neboť zatím jsem dostal od kapteina tento dopis: "Nun ist meine alte dampfer Hakon Adalstein degradiert. Alle die Cabinen sind weghgenommen, auch den salong wo wir essen, nun sind sie nur führ ladungen. Es war traurig führ mich zu sehen, when ich meine alte dampfer liebte. Ich bin nun auf dem dampfer X. Y., laufen zwischen Bergen und Kirkenes mit post und passaschiere, aber diese ist nicht so gut wie meine alte." I budiž uctěna její památka poslední tečkou.], a byla to dobrá cesta.